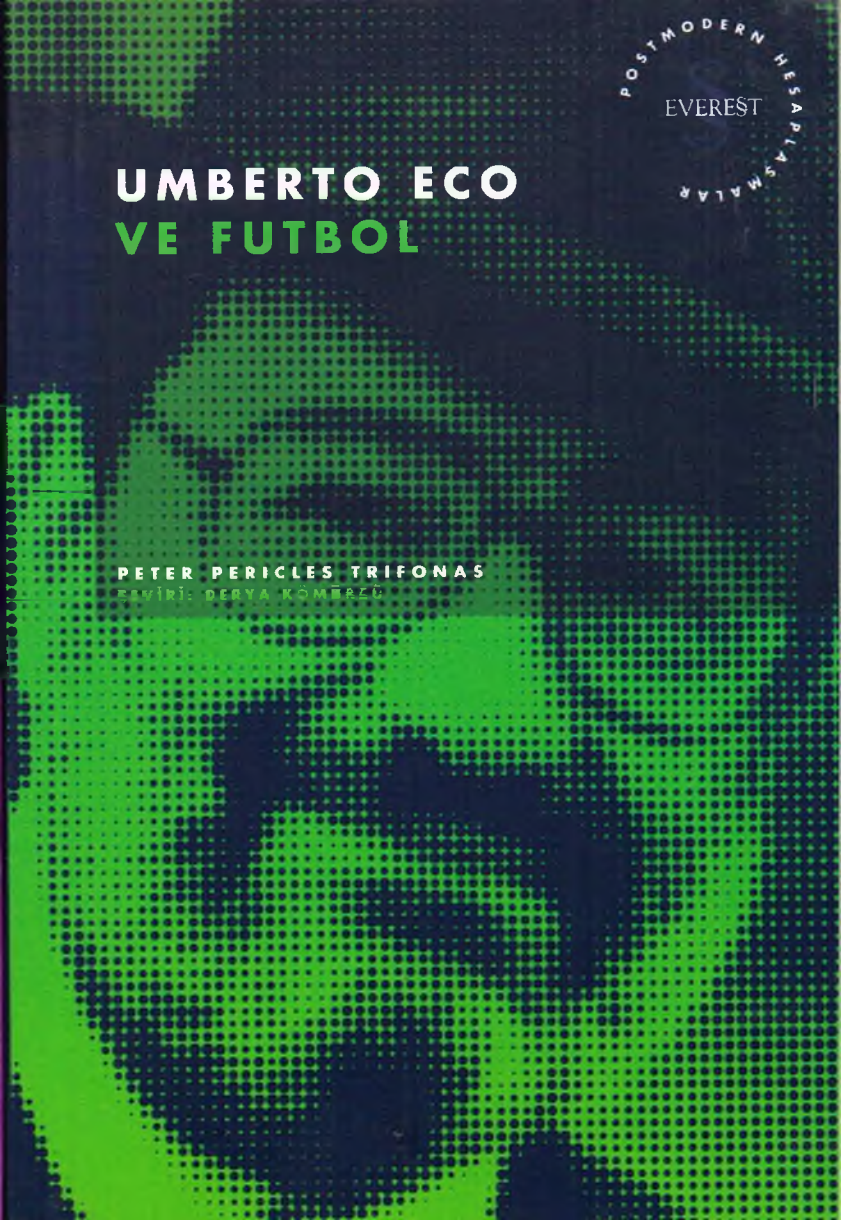
POSTMODERN HESAPLAŞMALAR

EVEREST

UMBERTO ECO VE FUTBOL

PETER PERICLES TRIFONAS

Çeviri: DERYA KÖMEÇLİ

PETER PERICLES TRIFONAS

Kültürel çalışmalar, eğitim, felsefe, etnik, edebiyat ve medya üzerine yazılar yazıyor.

DERYA KÖMÜRCÜ

1975, İstanbul doğumlu, Yıldız Teknik Üniversitesi'nde Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü araştırma görevlisi. Halen Marmara Üniversitesi'nde Siyaset ve Sosyal Bilimler doktorası yapıyor. *Yalnızca Sayıları seven Adam* (Paul Hoffmann), *Sosyoloji Sözlüğü* (Gordon Marshall; Osman Akınhay'la birlikte) ve *Postmodern Savaş* (Chris Gray) gibi kitap ve çeşitli makale çevirileri vardır.

Peter Pericles Trifonas

Umberto Eco ve Futbol

Türkçesi:
Derya Kömürcü

§

Düşünce Dizisi 17

Umberto Eco ve Futbol
Peter Pericles Trifonas

Kitabın özgün adı
Umberto Eco and Football

Kapak tasarım: Mithat Çınar
İngilizce'den çeviren: Derya Kömürcü

© 2001 Peter Pericles Trifonas
© 2004; bu kitabın Türkçe yayın hakları
Kesim Ajans aracılığıyla Everest Yayınları'na aittir.

Birinci Basım: Nisan 2004
ISBN: 975 - 297 - 137 - 3

Baskı ve Cilt: Melisa Matbaacılık

EVEREST YAYINLARI
Çatalçeşme Sokak No: 52/2 Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: 0 212 513 34 20-21 Faks: 0 212 512 33 76
Genel Dağıtım: Alfa, Tel: 0 212 511 53 03
Faks: 0 212 519 33 00
e-posta: everest@alfakitap.com
www.everestyayinlari.com

Everest, Alfa Yayınları'nın tescilli markasıdır.

UMBERTO ECO VE FUTBOL

"Hayat bir ayna gibidir, göstergelerin yansımalarını alır ve onlara harikalar sırını sürer."

Bunu unutmamama yardım ettiği için Effie'ye...

Futboldan Önce Gösterge Vardı...

Anlamlandırma yasaları kültür yasalarıdır.[1]

Umberto Eco

Kültür endüstrisi gösterge sistemlerinin dört bir yana yayılmasını sağlıyor. Onun aracılarının yansıttıkları, genç ve genç olmayan zihinler üzerinde tahmin edilemeyecek boyutlarda bir etkiye sahip. Anlık haz tutkusuna günün dijital mantrasının yön verdiği tüketici-odaklı küresel ekonomiler çağında kültür endüstrisi, bil-

giye sahip olmak isteyenlerle hâlâ masumiyet sahibi olanlar arasında ayrım da yapmıyor. Kültür endüstrisi kültürel olgunun yetişkin okuruna da, aceminin aklına da eşit biçimde muamele ediyor – iş, medya ve onun gerçeklik simülasyonları aracılığıyla kültür göstergelerinin keyfi olarak değerlendirilmesi, tasnif edilmesi ve metalaştırılmasına geldiğinde iki okur da aynı nezaketsizlikten nasibini alıyor. Etiği sembolik kaygılarla anlamlı bir biçimde bir araya getirmek, eleştirel kültür okuyucuları için son derece doğaldır. Göstergebilim alanındaki çalışmalarıyla, göstergelerin yaşam dünyasının *içinde* ve bu dünyanın *kendisinden* anlam yaratan gündelik pratiklerimiz üzerindeki etkilerini insan bilincine taşımayı hedefleyen Umberto Eco için eleştirellik her şeyin üstündedir. Özellikle de göstergeyi, onun vasıtasıyla, onun hakkında ve ondan hareketle bir şeyler öğrendiğimiz bir imge ya da metin olarak ele alırsak.

Katılımda bulunanlar ve onu idare edenler için kültür endüstrisi, ne pahasına

olursa olsun koşulları ve değerleri işletilmek ve gerçekleştirilmek zorunda olan bir göstergeler imparatorluğu üzerine kurulu bir entelektüel ve maddi kendini tatmin ekonomisi içinde öznel arzuyu odaklama ve takıntı haline getirme aracıdır. Eco'nun belirttiği gibi göstergenin, gerçekte temsil ettiği şeyle benzerlik, güdülenim ya da karşılıklılık ilişkisi içeren bir bağı yoktur, çünkü o keyfi bir biçimde üretilmiştir ve bizim gerçekliği anlamamıza aracılık eder.[2] Gösterge, bir deneyim *yorumlayanı* (bkz. kitabın sonundaki Önemli Kavram ve Fikirler), dünyayı anlamak ve ona gönderme yapmak için kullanılan özel olarak kurgulanmış bir zihinsel araçtır. Gösterge, yüzeyin, projeksiyonun ve imgenin tümüdür: Kendi içinde ve kendisi için eksiksizdir. Bu yüzden, iki-yönlü bir iletişim modelinin karşılıklılığına meydan okuyan kendine ait bir yönlendirici güce sahiptir. Kendi mantığını gönderir ve *varlık nedenini* herkesin görebileceği –ya da belki de gözden kaçıracağı– derecede apaçık kılmaya çalışır. Bir gerçeklik modeli olarak göstergenin değer-

leriyle meşgul olan, onları yaratan ve kavrayanlar üzerinde sürekli olarak sembolik bir şiddet uygulama gücüne bağlı olarak enformasyonu *yeniden*-sunar ve gerçekliği gizler. Bu, yani enformasyonun *yeniden*-sunumunu sağlayan göstergebilimsel güç, mesajının etkilerini, göstergenin etkilerinin izleyici ya da imgenin tüketicisi tarafından içselleştirilmesine bağlı olarak artırır. İzleyici/tüketici, göstergenin biçimini değiştiremez, sadece imgeye yönelik estetik ve bilişsel, bilinçli ve bilinçsiz tepkilerle göstergenin amacını özümseme ve tamamlama durumundadır. Bir yandan gösterge, kendi içinde gelip geçici değildir; hem özne hem de nesnedir ve anlamını eylem içinde belirten bir öznel yüklemin gerçekleştirdiği aracılı bir tamamlanmaya gereksinimi yoktur. Anlamın sembolik temsili olarak kendi başına yeterlidir. Öte yandan gösterge, kendi kendinin pedagojisidir; öğretir, ama anlam yaratan bir araç olarak iletişim potansiyelinin maksatlı ve maksatsız sınırlarını yerine getirmek için bir izleyici/tüketiciye ihtiyacı vardır.

Bu durumda "futbol" göstergesi neyi ifade eder? Neyi vaat eder? Kültür içinde yerine getirdiği işlev nedir? Futbolun gerçek ve sembolik şiddetinin kaynakları ve açılımları nelerdir? Peki ya pedagojisi? Tabii futbolun gerçekten bir öğretisi varsa. Öznellik ile kültürel ve toplumsal pratiklerin yaşayan metni üzerinde nasıl etkili olur? Bizler, futbol göstergesinin gerçek ve sembolik şiddetinin içine nasıl dahil olabiliyoruz?

Umberto Eco, kültürel eleştirisinde bu tür sorulara –elbette her zaman futbolla ilgili olmamak kaydıyla– odaklanır. Bu ilgisi onun genel göstergebilimsel araştırmasını tamamlayıcı niteliktedir ve büyük ölçüde bu araştırma tarafından yönlendirilmiştir. Genel okuru kuramsal soyutlama taarruzuna uğratmama kaygısıyla göstergebilimin nasıl işlediği kültürel eleştiri metinlerinde açıkça dile getirmez. Bir kültür eleştirmeni olarak yazdığında Eco, mevcut toplumsal yapılar, değerler ve yapıntılar üzerine düşünce üretmesini sağlayan güç ve karmaşık durumların vaka analizlerini ele almak suretiyle gündelik hayatın çeşit-

li boyutları hakkında entelektüel ve duygusal görüşler sunar. Konular çeşitli ve eklektiktir: bir porno filmi tanımak; faks makinesini kullanmak; sürücü ehliyeti almak; kötü kahve; öğrenci gösterileri; taklitler ve sahteler; Marshall McLuhan; bilgisayarlar; Disneyland; James Bond filmleri; Süpermen gibi çizgi roman karakterleri; teybi çalıştırmak. Kültür eleştirmeni Eco'yu okumak demek, kültürün aşırılıkları içine batmak demektir. Parodi her zaman başı çeker.

Bundan dolayı *Umberto Eco ve Futbol*, ne futbol taraftarı Umberto Eco, ne göstergebilim kuramcısı Umberto Eco –hatta ne de hatta romancı Umberto Eco– hakkındadır; kamusal bir entelektüel ve kültür kuramcısı olarak Eco'nun eserinin çeşitliliği, bize gündelik hayatta tanık olduğumuz korku, kaygı ve budalalıklara dair okumalarla ilgilenme olanağı sağlar. Bu bağlamda futbol, hem bir metafor, hem de bir yazar ve düşünürün kültür konusu hakkındaki entelektüel yolculuğuyla ilgili bir motiftir. Futbol, olası kamusal ve özel

dünyalarımızda gelenekler ve ideallerin iletilme, harekete geçirilme, saplantı haline gelme ve eyleme dönüştürülme biçimleri hakkında yorum sunan geniş bir metinsel gövdenin sarsıcı unsurlarını analiz etme olanağı sağlar.

Tüm postmodern hesaplaşmalar için söz konusu olduğu gibi, *Umberto Eco ve Futbol*, hem Eco ve futbol *hakkındadır*, hem de *değildir*. Burada, bir bireyi ve kendi öznelerini yaratan dünyanın en popüler oyununu belirten gözle görülür işaretlerin ötesinde daha yorumbilgisel katmanlar söz konusudur. Bu arada, futbol hayaletine ve medyanın acımasız takıntısını "taraftarlar bilmek istiyor ve bilmeye hakları var"dan hareketle David Beckham ve Eric Cantona gibi yüksek profilli oyuncuların yaşamları üzerine odaklayan kişilik kültü odaklı –ve ayrıca bu kültleri de geçerli kılan– görsel tasarımları içinde barındıran, kitabın kapağındaki kolajı vurgulamaya gerek dahi yok.

Hemen başlangıçta okur için açıklığa kavuşturmak istediğim bir şey var. Futbol,

Umberto Eco'nun kültür adı altındaki insan eylemlerindeki nüansları ve aşırılıkları okumasını, yaratıcı ve bilimsel eseri içindeki konulara (spor ve şöhrete yönelik aşırı ilgimizin psikolojik kaynakları, Batı kültürünün sütunlarını oluşturan İncil gibi büyük kitapların önceden tahmin edilemeyecek biçimde yanlış yorumlanışı, komedyanın vezin tekniği üzerine Aristocu bir metinin varlığı ile bu hipotez etrafında bir dedektiflik öyküsünün örülmesi, büyücülüğü de kapsayan kadim komplolar hakkında spekülasyonlar ya da büyük bir füme somon balığıyla seyahat etmenin tehlikelerine dair basit bir uyarıcı masal anlatısı) ait bir fazlalıkla eleştirel bir biçimde meşgul olmasını sağlayan pek çok vasıtadan sadece biridir. Bunu aklımızdan çıkarmamamız gerek.

Bu anlamda futbol, başka göstergelere yol açan bir göstergedir ve o göstergeler de oldukça keyfi ve şaşırtıcı biçimde başka göstergelere uzanırlar. Eco'nun bu noktada kullanmayı sevdiği imge rizom ya da labirenttir; içinde varsayımın ve sonsuz ola-

sılığın, orada bir yerde keşfedilmeyi bekleyen sabit bir hakikat nosyonunu alaşağı etmek üzere kesinlik ve yapı üzerinde hüküm sürdüğü bir açılışlar ve kapanışlar kapanı.[3] Umberto Eco gibi biz de zaman zaman futboldan uzaklaşıp ona sadece metonimik zincirlerin en incesiyle bağlı kalacağız. Bu zincir içinde eğer bir halkaya temas edersek, o diğerlerini etkiler ve sonunda hepsi kinetik enerjiyle titremeye başlar. Bu yüzden okuyucuyu önceden uyarmakta fayda var. Eco olsa şöyle derdi (*Gülün Adı*'nın sonsözünde yazmıştı): Her okuma ediminin bir bedeli, belki de bu deneyimin yüce doğası için bir kefareti vardır. Metnin olası dünyalarının içine girmek, bir hakikat bilgisi arayışına katılmak isteyen okur, en iyi ihtimalle çok kısa ve geçici bir süre için bunu başaracaktır.

Göstergebilim, Kültür ve Futbol

Daha az siyasal tartışma ve daha çok eğlence sosyolojisiyle meşgul olmak belki de en

iyisi. Bir pazar günü futbol maçı varken devrim yapmak mümkün mü?[4]

Umberto Eco

Umberto Eco, popüler kültürün gülünç hallerinden, onun göstergebilimsel yan ürünleri ve iletişim pratiklerinden keyif alır gibi görünür. Gündelik hayatın sıradan ayrıntıları, akademik hayatla kamusal hayat arasında üstün bir kararlılıkla hayali bir ayrım çizgisi kurulmasını desteklemiş olan sözde "ciddi entelektüeller" için geleneksel anlamda bir inceleme konusu olmamıştır. Uluslararası saygınlığa sahip bir göstergebilim kuramcısı olarak Eco, henüz bu alanın beraberinde getireceklerinin ne kavrandığı ne de disipline özgü terimlerle kavramlaştırıldığı dönemde "kültürel çalışmalar" yapıyordu. 1954'ten 1959'a kadar İtalyan Radyo Televizyonu RAI'de kültür editörü olarak çalıştı. Akademik ve edebi kariyerinin başladığı 1950'lerden itibaren Eco, düzenli olarak günlük gazetelere (*Corriere della Sera*), haftalık dergilere (*L'Espresso*) ve sanatsal

ve entelektüel yayınlara (*Quindici, Il Verri*) yazılar yazdı. Kültür incelemelerinin son yirmi beş yılda, ancak antropoloji, tarih, sosyoloji alanları ve onların formel metodolojik aygıtları haricinde meşrulaştırıldığım ve gerekçelendirildiğini düşünürsek, Eco'nun yaptığı son derece çarpıcıdır. Bir göstergebilimci, romancı ve kültür eleştirmeni olarak Eco, gündelik hayat deneyimlerinin belirleyici potansiyel ve içerimlerine dikkat çekmek suretiyle epistemolojik zemini yıkmış ve entelektüel sınırları test etmiştir. Göstergeler, imgeler, olaylar ve meydana geliş süreçleri insanları yönlendirir ve belirli tutum ve davranışlara neden olur. Göstergebilim en azından bunun nasıl ve niçin olduğunu anlamaya çalışmayı mümkün kılar.

Dolayısıyla, Eco için dünyanın, içinde tüm göstergelerin sürekli olarak "faaliyette" olduğu bir metin olduğu söylenebilir. Göstergeler, gerek çağrıştırdıkları gerekse köklerinden sapma biçimleriyle hızla çoğalmayı başarırlar. Bu durum, hakikati gösterme ve yalan söyleme ya da hakikat-

ten sapma becerisinde tüm göstergeleri eşit kılar. Eco bunu şöyle açıklar:

Göstergebilim, bir gösterge olarak değerlendirilebilecek her şeyle ilgilidir. Bir gösterge, başka bir şeyin anlamlı bir ikamesi olarak değerlendirilebilecek her şeydir. Söz konusu olan başka bir şey, göstergenin onu simgelediği anda var olmak ya da gerçekten bir yerde bulunmak zorunda değildir. Bu yüzden, ilke olarak göstergebilim yalan söylemek için kullanılabilen her şeyi inceleme disiplinidir. *Eğer bir şey bir yalanı anlatmak için kullanılamıyorsa, tam tersi biçimde hakikati anlatmak için de kullanılamaz; esasında hiçbir şey "anlatmak" için kullanılamaz. Bence bir "yalan kuramı"nın tanımı genel göstergebilim için oldukça kapsamlı bir program olarak değerlendirilmelidir.*[5]

Diğerlerinin yanı sıra futbol da, yalan üzerine kurulu söz konusu göstergelerden biridir. Futbol, oldukça ciddiye alınan ve bazen vahim sonuçlar doğuran bir yarat ve inan oyununun oynanmasını sağlayacak

biçimde kültürü yamyamlaştırır ve gülünçleştirir – kendi keyfi kurallarına göre onun temsil sistemlerini kullanır. Bu hipotezin içindeki anlam birazdan ele alınacak. Şunu söylemekle yetinelim: Oyunlar, gerçek hayat değildir ve öyle görülmemelidir, vb. Bunun ardından şu soruyu sormak gerekiyor: *Peki futbol sadece bir oyunsa niçin bu kadar güçlü duygu patlamalarına neden oluyor? Niçin insanlar onun için yaşayıp, onun için ölüyor?*

Ludi Circenses: Futbolu Okumak

Hiçbir öğrenci hareketinin, hiçbir kent ayaklanmasının ve hiçbir küresel protestonun ya da yapılabilecek herhangi başka hiçbir şeyin (bunların çok önemli oldukları kabul edilse de) asla gerçekleştiremeyeceği bir şey vardır. Bu şey, bir pazar günü futbol sahasını işgal etmektir.[6]

Umberto Eco

Umberto Eco futbolu kültür nevrozu olarak okur. Futbol, ne mantıklı bir açık-

laması ne de etkili bir tedavisi olan insan ruhu içindeki çarpıklaşmış bir şeyin açığa çıkmış halidir. Onun zayıflatıcı etkilerine maruz kalanlar için kesin bir tedavi, acısız bir terapi ya da işe yarar bir müdahale söz konusu değildir; onlar için yalnızca, her futbol pazarında sahada sahne alan oyunun müthiş *agon*'unu izlemenin sonsuz acısı vardır. İşte bu, futbol taraftarının keyfi ve belasıdır. Burada ironik olan taraftarın kendi kendisini bu cezaya çarptırmasıdır. Ya da gerçekten öyle midir? Futbolun bastırılmış tutkunun psikopatolojisi olduğu hipotezi Eco'nun oldukça hoşlandığı bir hipotezdir:

...esasında seyirciler –yani çoğunluğu– aşk yapan çiftleri düzenli olarak (hayatları boyunca bir kere Amsterdam'da değil de her pazar ve kendileri yapmak yerine) izlemeye giden seks manyağı olanlar ya da öyle görünmeye çalışanlardan (zenginlerin dondurma yiyişlerini izlemeye götürülme sözü verilen çocukluğumun çok, ama çok fakir çocukları gibi) oluşan bir sürü gibi hareket ederler.[7]

Bir stereotip olarak futbol taraftarının süreklilik arz eden psişik durumunu karakterize etmek için Freudyen obsesif-kompülsif davranış ve dikizcilik kuramını kullanmak oldukça kolaydır. Eco'nun belirttiği gibi stadyumlar, her pazar oynanan oyundan başka hiçbir neden olmaksızın insanların patlayışına sahne olacaktır. Tıpkı annesinin yokluğunda dönen bir kapakla *ileri/geri* oyunu oynayan ve onun kaybolup geri gelişini büyük bir hevesle izleyen –Freud'un gözlemlediği– çocuğun mantıkdışı görünen büyülenmişliği gibi futbol taraftarı da geçmiş deneyimini tekrar etmeye mecburdur. Bilinçaltı, futbol sahası ve stadyumda hüküm sürmeye başladığı andan itibaren başka bir seçenek –en azından *bilinçli* bir seçenek– yoktur.

Tekrar zorlaması Freud'a göre, çocuğun dünyasındaki güzel ve iyi olan her şeyi temsil eden annenin yokluğunun neden olduğu anlam kaybının boşluğunu doldurma ihtiyacından doğar. Hatta anne, tüm istek ve ihtiyaçları karşılaması anlamında çocuğun *dünyasıdır*. Eksikliğin neden ol-

duğu kaygıyı kapağın varlığıyla ikame eden annesiz çocuk gibi (ki tüm duygular –üzüntü ve sevinç– tüm yoğunluğuyla o kapağa aktarılmıştır) taraftar da, futbola ihtiyaç duyar ve onu çok ister. Onun yedeği yoktur. En azından apaçık ortada olan bir yedek yoktur. Freud'un söz konusu kuramı Eco'nun futbol taraftarlarının güdülenimi hakkındaki görüşünün temelini oluşturur (ancak ben de bu meseleyi ortaya koymuş olmaktan büyük mutluluk duyduğumu kabul etmeliyim).

Ama esas nokta şudur: Futbol taraftarı, obsesif-kompülsif olmanın yanında, oyuna bizzat katılamayan basit bir seyirci olarak Freud'un zavallı çocuğundan da kötü durumdadır, çünkü taraftarın futbolla ilişkisi ikinci eldendir ve sonuç itibariyle, dikizlemeye dayanır. Performans yetersizliği durumu (burada libidinal bir kelime oyunu söz konusu) bedeni etkileyen görsel bir zevk biçimi olarak (cinsel) anksiyetenin dışavurumunu –yüceltici ve fiziksel bir biçimde– teşvik etmeye çalışan izleme ediminin hayali heyecanına yönelik bir ihti-

yacı ortaya koyar. Oyun üzerindeki seyirci odaklanması, bu yüzden, bir geçiş deneyimidir –kendi içinde bütünüyle eksik ve, sonuç itibariyle tatmin edicilikten uzaktır– ve oyunu gerçekten oynamanın, gerçek deneyiminin yerini doldurmaya çalışan, ama bunu asla başaramayan görsellik temelli bir tür yedek haline gelir. Bu yüzden futbol taraftarı, tıpkı Eco'nun tanımladığı ümitsiz seks manyakları gibi her pazar futbola sahip olmak zorundadır. Elbette Freudyen psikolojiyi diğer sporlara özgü taraftarlıkları incelemek için de kullanabilir ve rahatlıkla benzer sonuçlara ulaşabiliriz. Dolayısıyla bu kuramı test etmek için "futbol imgelemi" içindeki belirli vakaları ele almak zorunlu hale geliyor. Bu arada, her şeyi içine alan tek bir zihniyetten bahsedilemeyeceğini de belirtmek gerek.

Yerel, bölgesel ve ulusal düzeylerdeki çeşitli futbol kulüplerinin taraftarlarının kullandığı tezahürat ve şarkılara bakarsak, kullanılan temaların radikalliğini Freudyen bir perspektiften değerlendirdiğimizde hoş içeriklerden daha fazlasını görürüz.

Örneğin Aberdeen taraftarlarına sataşmak için kullanılan, "Koyunsikici piçlersiniz siz" sloganını açıklayabilmemiz mümkün müdür? Psikanalitik bakış açısından daha da kaygı verici olan, söz konusu Aberdeen taraftarlarının bu basmakalıp kişileştirmeyi ve kendi cinsel günahlarını kabullenmeleri ve durumu tersine çevirmek için karşı takımın taraftarlarına "Koyunsikici piçleriz biz" şeklinde yanıt vermek suretiyle aynı sloganı moral verici bir haykırış olarak kullanmalarıdır.[8] Arada bir Umberto Eco'nun göstergebilim kuramını işin içine katmamız gerekiyor, ama bu pek kolay bir şey değil. Şu an bunun için ideal zaman. Eco'nun kodsal manipülasyon kavramını kullanarak, bir aktif ideolojik kod değiştirme (ya da tanımsal terimlerin ideolojisiyle oynayıp "Koyunsikici piçler" sloganını son derece tuhaf ve aşağılayıcı kılan yorumlayıcı kodun kabul edilmiş parametrelerine karşı çıkma) örneği olarak fanatik Aberdeen taraftarlarının en sahte aşağılayıcı ve övücü sözleri bir arada kullanışını açıklayabiliriz.[9] Aberdeen taraftarlarının

becerdiği ideolojik kod değiştirme, sloganın negatif duygusal yananlamlarını bertaraf etmek ve onun yerini, –yeniden tanımlanmış– temsil terimlerinin Aberdeen taraftarlarının en fanatiklerinin ayırt edici futbol kimliğini cinsel açıdan grotesk ve absürd bir çağrıyla somutlaştırmasını sağlayacak bir pozitif anlamla doldurmak suretiyle gerçekleştirilmiştir.

Bir futbol kimliği, "gerçek" ya da ampirik bir kimlik değil, takım tutma ve taraftar desteği sunma amacıyla normalliğin etik ve ahlaki bağlarının askıya alındığı futbolun kültürel karnavalı içindeki karşıt futbol kimlikleri arasında etkin bir ayrıştırma yapma biçimidir. Hakaretler, fiziksel meydan okumalar, görsel provokasyonlar, müstehcen hareketler ve göndermeler (ritüel davranışlar da dahil olmak üzere) taraftarlığın dışavurumundaki rekabet söz konusu olduğunda hiç de yeni değildir. Bir rekabet ethosu seyircilerin duygularını yönlendirmeye ve bir grubu "ötekiler" karşısına yerleştiren takım bağlılıkları bağlamında futbol kimlikleri çizmeye ola-

nak tanımaya devam ettiği sürece bunlar asla yok olmayacaktır. İlginçtir ki, Aberdeen futbol kulübü "koyunsikici" imajının rahatsız edici derecede taraftarın ilgisini çeken çağrısını geri plana itmeye çalıştı ve taraftarların ilgisini başka bir yöne çekmek ve böylelikle takımın çevresini saran karnaval atmosferindeki hayvansı havayı değiştirmek için aniden yeni bir maskot, "Angus Boğası"nı sundu onlara.

Homo Sportifus

Eco'ya göre, "Spor İnsandır, Spor Toplumdur".[10] Burada sözcüklerin büyük harflerle başlaması ifadenin emredici ciddiyetini gösterir ve tarihsellik boyutunu tespit eder. Bu ifade belki de kendi içinde, Eco'nun tartışma götürmez bir *varoluş ilkesi* olarak yorumladığı Batı uygarlığının kültürel fermanıdır. Eco, spor, insanlık ve toplum arasındaki adı konmamış zihinsel bağının kaynağını şöyle tanımlar: "Kolektif duyarlılığın derin alanı."[11] Spor, insanlık ve toplum sözcükleri ve onların ilettiği kav-

ramların doğruluğunu sağlayan ve onları meşrulaştıran çağrışımların dayandığı mantığın temeli, kültürel hafızanın tarihsel özgüllüğünde, yani Batı'daki toplumsal alanın "Maksimum Çimentosu"ndadır.[12] Spor, insanlık ve toplumla onların işaret ettiği pratikler arasındaki bağları koparmak, kaynağını onlardan alan "her bir olası çağrışım ilkesinde bir krize"[13] neden olacak ve "toplumsallık ilişkisi içinde insani olmayan şeyleri"[14] ortaya çıkaracaktır. Bu, öyle görünüyor ki, Eco'nun gizli umududur; spor, insanlık ve toplumu kavramsal olarak birbirine bağlayan dizimsel (sentagmatik) zincirin mantığını –o anlambilimsel ilişkiler ve karşılıklı ilişkileri– kırmak. Çünkü bu mantık, futbol oyununun etrafını saran fanatiklik tarafından ve onun aracılığıyla dile getirilir; atkılar, bayraklar, rozetler gibi özel eşyalar ve futbol taraftarlarının dünyasına egemen olan ve kulüp tutmaya göre insanları birbirine bağlayan ya da birbirinden ayıran törensel pratikler de cabası. Toplumun kurtuluşu için Eco futbolun ne olduğunu göstermek zorundadır;

futbol bir yaşam tarzı değil, sadece bir oyundur. Aksi halde insanlık, bu oyunun temsil ettiklerini yönlendiren ve onu bir toplumsal denetim biçimi olarak kullananların elinde acı çekmeye devam edecektir.

Fakat, Eco'nun "The World Cup and its Pomps" (Dünya Kupası ve Görkemi) adlı makalesinde de kabul ettiği gibi bu görüşünün ardında kişisel bir neden de vardır:

Benim burada futbol gibi asil bir sporu tarafsız, rahatsızlık veren ve (ah, pekâlâ) art niyetli bir biçimde ele alışımı gören birçok kötü yürekli okur, futbol beni hiç sevmediği için benim de futbolu sevmediğim gibi zalim bir şüpheyi içinde barındıracaktır, çünkü erken çocukluk dönemimden itibaren, topa vurdukları anda –vurmayı başardıklarını varsayarak konuşuyorum– kendi kalelerine gol atan ya da inatçı bir kararlılıkla bir apartman boşluğunda veya derenin akıntısında kaybolmak ya da bir dondurma arabasının içine dalmak üzere topu sahanın dışına, çitin ötesine atmamışsa, en iyi ihtimalle rakibe paslayan çocuklar ve yetişkinler ka-

tegorisine dahil olmuşumdur. Bu yüzden de, oyun arkadaşları bu kategoridekileri dışlar ve onları rekabete dayalı olayların en mutluluk vericisine katılmaktan men eder. Dolayısıyla başka hiçbir şüphe bu kadar açık bir biçimde doğru olmayacaktır.[15]

Futbol, eğer Eco'ya inanacaksak, çocukluk arkadaşları arasında kendisini yetersiz hissetmesine neden olmuştur. Hiçbir şey spordaki beceriksizlik ve bunun sonucu olarak bir edebiyat adamı yaratmak üzere kitabi şeyler diyarına sürgün edilmek kadar kötü değildir. Eco'nun belirttiğine göre, babasının (onu futbol maçlarına götüren "ağırbaşlı ama sadık bir taraftar"[16]) çabalarına karşın futbol oyununu "anlamsız bir kozmik performans"la[17] ilişkilendirmeye başlamış ve nihayetinde bu durum kendisini, gündelik gerçeklik deneyiminin esrarengizliğinden, teoloji ve hayatın anlamı gibi daha anlamlı ve önemli sorular üzerine kafa yormak şeklinde açığa çıkarmıştır. Futbol, Eco'nun yaşadığını itiraf ettiği bir inanç krizinin beklen-

medik katalizörü olmuştur: "İlk kez Tanrı'nın varlığı konusunda şüpheye düştüm ve dünyanın anlamsız bir kurmaca olduğuna karar verdim."[18] Ruhsal durumuyla ilgili olarak "bilge bir Fransisken rahibi"ne[19] danışan genç Eco'ya Tanrı'ya inancını koruması için güçlü nedenler verilmişti. Tanrı'ya inanmalıydı, "çünkü Dante, Newton, Manzoni, T.S. Eliot ve Pat Boone gibi güvenilir insanlar en ufak bir güçlük çekmeksizin Tanrı'ya inanmışlardı".[20] Tüm bunlar, hayatın erken aşamalarında sıradan bir futbolcu olmak uğrunaymış. Buna nasıl inanabiliriz?

Eco futbol oyununu kavramsallaştırışının tuhaf doğasını ve bunun kendi psikolojisi ve ruhu üzerindeki etkilerini şöyle anlatıyor:

...tüm bunları, o zamandan hatırlayabildiğim kadarıyla, futbolun benim için amaçsızlıkla ve her şeyin beyhudeliğiyle nasıl da bağlantılı olduğunu ve Yüce Tanrı'nın tek kelimeyle boşluk olabileceği (ya da olmayabileceği) olgusunu göstermek için anlattım.

Belki de bu yüzden ben (sanırım diğer tüm yaşayan mahlukat içinde tek başıma ben) futbol oyununu hep negatif felsefelerle ilişkilendirmişimdir.[21]

Aslında Eco, *Homo sportifus* kültürel mitinden uzaklaştıkça futbola karşı argümanlar sunmak için biraz fazla abartı ve gülünç "varsayımlar"a başvurur. "Entelektüelin kamusal itirafı" olarak adlandırabileceğimiz pek sık kullanılan retorik oyun aracılığıyla Eco'nun, söz konusu analizinin mizahi boyutu hapın şekerle kaplanmış kısmını teşkil eder. Eco'nun, diğer insanlar dururken *L'Espresso*'nun editörleri –ki Eco'ya göre bunlar "metafiziksel aşırı baş dönmesi"nden mustariptirler[22]– kendisinden Dünya Kupası'nı yorumlamasını istediklerinde esaslı bir biçimde şaşırmasını dikkate almalıyız. Bu hikâye ya gerçeği yansıtmayacak derecede tuhaftır ya da en azından, Eco'nun göstergebilim kuramının kapsayacağı anlamda, inanmama şansı bırakmayacak kadar iyi hazırlanmış bir yalandır.

Ne kadar komik ya da absürd görünürse görünsün, Eco'nun futbol oyununa yönelik fanatik ilginin toplumsal riskleri ve tehlikeleri hakkmdaki mesajının geçerliliğini göz ardı edemeyiz. Tarih bize bunun fazlasıyla gerçek olduğunu ispatlamıştır. Heysel Stadı trajedisine[23] ve hayali bir futbol kimliği ile onun kültürünün mantığını desteklemek uğruna bilinçli bir şekilde kavgaya gidilen şiddet seferlerine baktığımızda, futbolun, bir karnaval gösterisinden adi bir kültürel anlatım biçimine dönüşümündeki rahatsız edici gerçek yaşam sonuçlarında bazen başrol oynadığım kabul etmemiz gerekir. Ritüel çoğunlukla akıl yürütme ve düşünce mantığının yerini almaya başlar ve ne pahasına olursa olsun bir takımı diğerine karşı desteklemekten doğabilecek kötü sonuçlar üzerine düşünülmez. Şiddet, sanki birisinin oyundan kaynağını alan kurmaca bir kimliğe bağlılığının ve ona duyduğu tutkunun boyutunu göstermek için gerekli gibi algılanır. Doğrusunu söylemek gerekirse fanatikliğin toplumsal ve kültürel dinamikleri

bundan çok daha karmaşıktır. Şiddet her zaman için futbolun bir parçası değildir. Eco, stadyumdaki sirk atmosferinin olanak tanıdığı bastırılmış duyguların serbest bırakılmasındaki rolün önemini –tam olarak ne tür etik amaçlara hizmet ettiğini ve nedenini bildiğimizi varsayarak– teslim eder. Ayrıca Eco'nun analizi, futbolun örgütlü şiddetinin arzu edilir, hatta faydalı olarak yorumlanabileceği olası bir dünyaya ait fanatik ethosun hastalıklı doğasını karakterize edecek biçimde yüksek risk taşıyan aktivitelerin ve sporların seyir anlamındaki çekiciliğini çağrıştırması anlamında çarpık ve keskindir:

Ben futbol tutkusundan yanayım, tıpkı araba yarışları, bir uçurumun kenarındaki motosikletlerin yarışması, vahşi paraşüt atlayışları, mistik dağ tırmanışları, lastik botla okyanusları geçmek, Rus ruleti ve uyuşturucu kullanımından yana olduğum kadar. Yarışlar yarışı körükler ve tüm bu oyunlar, bereket versin ki, insanlığın normal önderlerle birlikte sakince başarısızlıklarla dolu

varoluşuna devam etmesine olanak tanıyacak biçimde en iyinin ölümüyle sonuçlanır. Bir anlamda, savaşın dünyanın tek hijyeni olduğu konusunda Fütüristlere katılabilirim, ama ufak bir düzeltmeyle: Bu, yalnızca gönüllülerin savaşmasına izin verilseydi doğru olurdu. Ne yazık ki savaş gönülsüzleri de kapsar ve bundan dolayı ahlaki açıdan seyir sporlarından daha aşağıdır.[24]

Eco futbol tutkusunu, meşhur Freudyen ölüm isteğini yerine getirme potansiyeline sahip, tehlike dolu eğlenceleri izlemek ve hatta onlara katılmak arzusuyla bir tutar. Bu çarpıcı bir analojidir çünkü bir toplum ve onun üyelerinin spor adına kendini yok edici uğraşlarla ilgilenme deliliğine izin verme ihtiyacından bahseder. Sporun hedeflerinin ve seyirciliğin, şiddete başvurma arzusunun gölgesinde kaldığı bazı durumlarda futbol oyununun beraberinde ortaya çıkan olaylara "savaş" diyebiliriz – tabii eğer "savaş" sözcüğünden en temel odak noktası, tek hedefi olan ötekini sakatlamak ya da öldürmek için tüm

etik davranışları ve ahlaki düzen biçimlerini askıya alan bir insan uğraşını anlıyorsak. Eco'nun analojisini ciddiye almak zor değildir. Futbolu savaşla bağlantılandıran metaforlar popüler dilde de geniş yer tutar, "çatışmalar"da ampirik geçerliliği vardır. Bu çatışma türü "küçük savaşlar" futbol adına holigan taraftarlar tarafından gerçekleştirilir. Ne var ki Eco bıyık altından gülmektedir. O, söylediğine bakılırsa, "tehlikeli" oyunları (futbol gibi) sevmektedir, çünkü bunlar, insanlığı belaların birinden –*Homo Sportifus*, aşırı başarılı sportif insan– temizleme eğilimini içinde bulundurur; yani sıradan insanların isimsiz aleladelik içinde dünyada yaşamalarını sağlar.

Futbola *ludi circenses* ya da sirk oyunları (en başta Circus Maximus'taki Roma gladyatör gösterileridir) şeklinde dolaylı bir anıştırma yaparak Eco, sporun, savaş sonrasındaki kutlama faslını ifade eden şenlik, sefahat ve el koyma manzaraları içindeki tarihsel köklerini istismar eder. Kayıtlı ilk futbol oyunu bugün İngiltere'de

Derby olarak adlandırılan yerde İ.S. 217'de "Büyük Perhiz Salısı"nda [Shrove Tuesday] oynanmıştır. "Futbol", bir Roma garnizonu karşısında elde edilen kesin askeri zaferi kutlamak için düzenlenen bir şenliğin parçası olarak oynanmıştı. 1175 yılına gelindiğinde futbol her sene tekrarlanan bir etkinlik haline gelmişti. Sonra da, takriben 1823'te ragbinin gelişi, adlandırma konusunda bir karışıklığa neden oldu ve Londra Futbol Birliği'nin (1863) bir topu kalenin içine itmeyi hedefleyen oyunu geliştirme hedefiyle kuruluşundan "soccer" ismi –"futbol birliği"nin (association football) kısaltması– üretildi. Modern futbolun birçok türü Yunan ve Roma uygarlıklarında oynanan antik oyunlardan, örneğin *harpaston** ve *harpastrum*'dan** uyarlanmıştır. Bu oyunlar günümüzde *calcio* ismi altında –ki bugün İtalya'da futbola verilen addır– Toskana ve Floransa'da oynanmaktadır.

---

*) AntikYunan'da 'el topu' anlamına gelen ve bugünkü futbolun temelini oluşturan oyun [ç.n.].

**) Eski Roma'da günümüz futboluna benzer bir oyun [ç.n.].

Futbolu, *circenses*'e gönderme yaparak Batı uygarlığının çöküşünün somut bir sembolü olarak kullanmak suretiyle Eco, "Yunan konuşma"[25] geleneği üzerine kurulu olarak tanımladığı Klasik Hümanizmin kalbine yönelir. Ona göre insan-hayvanın, konuşma yetisiyle bağlantılı olan akıl kapasitesi...

...yalnızca düşünme, şehir kavramı ya da Yapma üzerine değil, hesaplanmış atık, gizlenen sorun, tümör seviyesine ulaşmış "gevezelik" olarak spor üzerine kuruludur ...spor "fatik" konuşmanın maksimum sapması ve sonuç itibariyle tüm konuşmanın olumsuzlamasıdır ve dolayısıyla insanın insandışılaşmasının ya da daha başlangıçta aldatıcı olan İnsan fikrinin "insancıl" icadının başlangıcıdır.[26]

Spor İnsan'ı insandışılaştırır. Ve eğer Klasik Hümanizmden bahsediyorsak burada söz konusu olan dişil insan değil, eril insan olmalıdır, çünkü Yunan *anthropos*'u [İnsan'ı] Yunanistan'ın Altın Çağı'ndaki sivil toplumun ve demokrasi (halkın halk

tarafından halk için yönetimi) deneyinin karakteristik özelliği olarak erkek egemenliğini simgeler. Eco'ya göre "kendilerini yarışmaya adamış insanlar yetiştirmek"[27] doğaya yapılan saldırının ve atletin canavara (bir dizi önceden kodlanmış komutu kusursuz biçimde yerine getirme yetisine sahip bir araç) dönüşümünün örneğidir. Sporun bu şekilde paylanması ağır, hatta yakışıksız gelebilir. Sporun insanın otantikliği üzerinde bozucu etkisi olan bir şey olduğu düşüncesi, en hafifinden, şaşırtıcıdır. Eco elbette bunun farkındadır ve hatta bu yaklaşımla boğuşmaya çalışan okurda bazı kapsamlı tepkiler ortaya çıkartmak amacıyla ona başvurur. *Spor iyi bir şey olmak durumundadır. Futbol bir spordur; dolayısıyla futbol iyi bir şeydir.* Son. Ancak Eco için bu tasım burada bitmez. Yeniden başlar. Fakat bu kez, futbol oyununun bir spor olarak temsilinin egemen mantığın ve temelinde yatan kavramların üzerinde yer aldığı zeminin yeniden değerlendirilmesiyle başlamak gerekir. Ve bunun için tekrar yön değiştireceğiz.

Futbol Fanatiklerinin Göstergeleşmesine Doğru

Eco'nun futbol olarak tanımladığı şey sadece spor değil, bir tür *göstergebilimsel gerilla savaşı*'dır. Oyunun etrafını kuşatan gösterge sistemleri, medya temsili aracılığıyla katılımcılar ve seyircilere bir değerler ekonomisi ileterek sembolik taraftarlık alanını oluştururlar. Üretilen gösterge biçimleri pozitif ve negatif değerler üretir; iletilen mesajın içeriğine bağlı olarak her birinin özelliklerinden bazıları *şişirilir* ve diğerleri *uyuşturulur*.[28] İster ağlarla kucaklaşan bir uçarak kafa vuruşu olsun, ister futbolcunun gollük bir şut için vücudunu feda ettiği bir vuruş, ister rakibi acı içinde kıvrandıran cezalandırıcı bir ikili mücadele ya da kalecinin insanı hayrete düşüren hızda şut çeken bir uzman nişancının merhametine bırakıldığı kutsal penaltı vuruşu olsun, oynanan futbolun görüntüleri oyunun masum temsilleri değildir. Medya aygıtı –sözlükbirimsel ve görsel– futbol göstergelerinin algılanma biçimini etkin bir

şekilde belirler. Göstergeler, etkileyici bir şekilde motive edilmiş tepkiler elde etmek üzere kurgulanır. Şöyle de söyleyebiliriz: Göstergeler, maksatlı olarak duygusal çağrışımlar uyandıran bir "tepkisellik" idealini (örneğin sürpriz, kararsızlık, dram, iğrenme, sevinç vb.) hedefler. Dolayısıyla, medya müdahalesi ya da toplumca kurulmuş tepkilerin etkisi altındaki seyircinin ideolojik eğilimi olmaksızın –ister canlı olarak yaşansın ister ikinci elden edinilsin– oyunun görüntülerinden hiçbirine saf haliyle ulaşılamaz. Fanzinler ve tabloid dergiler, reklam kampanyaları ve futbol sohbet şovları, spor idolleri ve ünlü futbolcular yaratır. Sırf halkın tüketimi için geliştirilen iyi biçilmiş karakter için mit yaratılırken gerçeklik ikinci planda kalır. Medyayla bağlantılı futbol temsilleri aracılığıyla taraftarların içinde ve onlar tarafından büyütülen futbolculara yönelik tutumlar oyunun kendisinden bütünüyle koparılamaz. Örneğin takımlar, stadyumlarda rahatlıkla satılan tüketim mallarının reklamı için kullanılan insandan yapılma

ilan tahtaları haline gelmiştir. Bir taraftarın kulübüne duygusal bağlılığının, futbolcuların göğsünde logosu bulunan sponsorun mallarının satın alınmasıyla paraya çevrildiğini görmek zor değildir.

Futbol seyirciliğinin içinde apaçık ortada duran yarışma kolları (sosyo-kültürel, politiko-ekonomik) doğrudan stadyumla ilişkilidir. Güç, kimlik ve taraftarlık bir spor olayı olarak futbol deneyimini destekleyen maddi yapıların içinde eklemlenmiştir. Oyunun kendi popülerliği ideolojik sınırları kesen bir stadyum aşkına (*topofilya*) katkı sunar.[29] "Sports Chatter" (Spor Gevezeliği) başlıklı yazısında Eco, söz konusu ifadenin insan davranışı bağlamındaki toplumsal ve kültürel sonuçlarının göstergebilimsel ve dolayısıyla kodsal içerimlerini sergilemek için test edilmesi gereken bir durum tertipler.

Bir katedrali işgal edebilirisiniz ve sizi protesto eden bir piskoposla, bazı üzgün Katoliklerle, birkaç onaylayan muhalifle, hoşgörülü bir solcuyla, mutlu (gizlice) gelenek-

sel laik partilerle karşı karşıya gelirsiniz. Bir partinin merkezini işgal edebilirsiniz ve ister dayanışma içinde olsun ister olmasın diğer partiler bunun kendi işlerine yarayacağını düşünecektir. Ama eğer bir stadyumu işgal edecek olursanız, anlık tepkiler bir yana, sorumluluk bütünüyle sizin üzerinize kalacaktır: kilise, sol, sağ, devlet, adliye, Çinli, Boşananlar Birliği, anarşist birlikler, hepsi suçluları el âleme rezil edeceklerdir.[30]

Eco'nun bu metinde ayrıntılı bir biçimde anlattığı (ve "The World Cup and its Pomps"un sonunda tekrarladığı) senaryo oldukça saçmadır. Kendisi de bunun farkındadır. Aslında bizzat kendisi bunu söyler bize. "Bu fikir ironik ve absürd görünür, herkesin önünde söyleme kalkın, insanlar suratınıza gülecektir,"[31] der Eco. Peki o zaman niçin futbol stadyumunu manevi ve ideolojik bağlılıkları önemsiz kılan bir *kutsal mekân* olarak betimliyor? Bu şekilde bir nitelendirme hiç şüphesiz radikal bir provokasyonu içinde gizler: "Sosyal bir hayvan olarak İnsan'ın tutar-

sızlıklarını keşfetmek."[32] Sporu bunun için kullanabilir miyiz? Kısa yanıt, evettir. Eco yukarıdaki örneğe, Batı toplumunun spora saygı göstermede başvurduğu ve insani bir yaşam biçimi ile deneyimin anlamının üretilme yolu olarak ele alınan aşırı psikolojik ve duygusal yatırımını açığa çıkartmak için başvurur. Futbol sadece bir oyundur. Kesinlikle Eco'nun iddia ettiği kadar ciddi bir uğraş değil midir? Burada bir süsleme durumu söz konusudur ve yukarıdaki örnek için de aynı durum fazlasıyla geçerlidir.

Eco abartmaktan hoşlanır, çünkü abartı gerçeği komikleştirir, onun absürdlüğünü sergiler ve etkisini çekiçle vurulmuş gibi yerine yerleştirir. Spor, acayip bağlılıkları, aşırı ideolojileri, çelişkili duyguları da beraberinde getirir. İnsanlar, bir tapınanlar topluluğunun tanımlayıcı işaretleri olarak tuttukları futbol takımının renklerini taşıyan tuhaf kıyafetler giyer, "yıldız" bir futbolcunun sırt numarasına saygı gösterir, güçlükle kazandıkları paralarla (genellikle kaybedecek paraları da yoktur) maçın so-

nucu üzerine iddiaya tutuşur, imza ya da terden sırılsıklam olmuş kokusu pek de hoş olmayan forma gibi hatıra niteliğinde şeyler toplar ve hatta bazen, nefret edilen rakibin taraftarlarıyla girişilen şiddetli çarpışmalarda hayatlarını kaybederler. Bunlar, koyu futbol "taraftar"larıdır. Eco'nun gözlemlediği gibi, her pazar, sıkıntı ve aşırı çalışma dolu yaşamı boyunca ortalama vatandaşın asla görmeyeceği kadar büyük miktarda paraya yetişkin adamların futbol oynadığı yerel stadyumlarda bu fanatiklerin "tutku"sunu görürsünüz. Ancak futbol taraftarlarının spor tüketicileri olarak dikkat çektiği tek yer stadyumlar değildir. Taraftarların tutkusunun başka bir nedeni daha vardır. Eco, tipik futbol taraftarlarının kaderci psikolojik dürtüsüne karşı çelişkili bir sevgi ve takdir beslediğini itiraf eder:

...futbol tutkusuna karşı olmadığımı söylemek durumundayım. Aksine, bu tutkuyu tasvip ediyor ve iyi bir şey olarak görüyorum. Tribünlerde kalp krizi geçirip yıkılan

taraftar kalabalıkları, ağır bedensel kötülüklere maruz kalarak bir pazar şöhretinin bedelini ödeyen hakemler, kanlar içinde otobüslerden atlayan, atılan taşlarla kırılan camlar yüzünden yaralanan deplasman taraftarları, yok edici bir kamyona toslayana dek aşırı yüklenmiş Fiat Cinquecento'dan sallanan bayraklarıyla geceleri sokaklarda sarhoş sarhoş hız yaparak zafer kutlayan genç adamlar, içlerine işleyen cinsel mahrumiyetler yüzünden fiziksel olarak çöken sporcular, akıldışı fiyatlara bilet satan karaborsacılara dayanamayarak ekonomik açıdan çöken aileler, havai fişek patlatan ve bununla kör olan coşkun insanlar: Tüm bunlar kalbimi neşeyle dolduruyor.[33]

Eco'nun –büyük bir zevkle– belgelediği taraftar aşırılıkları çerçevesinde değerlendirdiğinde "taraftar" sözcüğünün bugün şu veya bu şekilde medya kültürünün popüler dili içinde olumsuz yanları dışarıda bırakılarak kabullenilmesi şaşırtıcıdır. Bu sözcüğün, seyirciliğin ve taraftarlığın kültürel pratikleri bağlamında işaret ettikleri-

ne yönelik tepkiler, olumlu değilse de değişkendir. Bir bireyin, bir oyun, spor ya da etkinliğe mantık sınırlarını aşan bir biçimde kendini adaması anlamında fanatikliğin olumsuz yananlamları artık "taraftar" sözcüğünün semantik alanına hükmetmemektedir. Öte yandan olumlu anlamda yeniden gündeme gelişi ise, bugün büyük stadyumlarda fanatik hareketleri kontrol altında tutmak için bulundurulan kapalı devre gözetleme kameraları, tecrit alanları ve hücrelere karşın futbol seyirciliği ve desteğinin yapısının kültürel politikası etrafında gelişen bir dizi yeni zihinsel çağrışımı beraberinde getirmiştir. Aşağıdaki ideolojik varsayımlar fanatiklik ethosuna ve onun gerçek hayattaki sonuçlarına dair söz konusu yeni duruşun paradigmatik anafikrini karakterize eder: "Taraftarlar zararsızdır. Holiganlar zararlıdır." Eco'nun anlattığı gibi, toplumsal etkileşim biçimlerinin sürücüllüğü içinde stadyumun *circenses* atmosferi "kalabalığın kontrol edilemeyen enerjisini dizginler"[34] ve bir karnaval ortamı yaratmak için alkol kullanıldı-

ğında bile taraftarın hareketleri iki taraf için de hayırlı ve şiddetten uzak olur. Şarkılar, marşlar, yemek, aşırı içmek, küfretmek, şakalaşmak, takım forması ya da özel kıyafetler giymek, fırtına yüklü maç izleme davranışının hâkim unsurlarıdır. "Holigan" ve "süper holigan", şiddete kadar uzanan yollardan bir takıma olan desteği ifade etmeye adanmış bir futbol kimliğinin olumsuz görünümlerini karakterize etmek için kullanılan iki terimdir. Maliyeti ne olursa olsun rekabet kışkırtılır ve sistematik bir şekilde devamlılığı sağlanır. Toplumsal ve siyasal çelişkiler, karşıt taraftar grupları arasında yasa haline gelmiş rekabetçi şiddet içinde söndürülür. Amaç, eşitlerden birini, rakip holigan "çete" oluşumları içinde ve arasında onur ve statü talep edecek biçimde ötekinde iyi kılmaktır. Şiddet halka yönelik değildir. Bunda onurlu bir yan yoktur. Holiganizmin kendi makbul şiddetli davranış kodu var; örneğin, çatışma rıza gösteren rakipler arasında olmalıdır, silahlar değil yumruklar konuşur ve eğer mümkünse rakiplerin anlık

bir biçimde çarpışması tercih edilir.

Eğer Eco'ya inanacak olursak, bu "ağırbaşlı analiz"lerden hiçbirinin önemi yoktur, çünkü futbola yönelik kamuoyu ilgisi, kitlelerin –meşhur Marksist deyişle– afyonu gibi işlev gören ve bağımlılığın kesinlikle mantığa dayanmadığı uyuşturucu bağımlılığına ya da dinsel kendinden geçme haline benzer. Söz konusu bağımlılık, karizmatik mistisizm, mit oluşturma ve acıma duygusu uyandıran nitelikler ya da tutkunun egemen olduğu fanatikliğin ihtilafsız ateşliliği üzerinde yükselir. Dünya Kupası'na yönelik küresel ölçekteki kamuoyu ilgisini, tarihsel bir perspektifle ele almak için Eco, gösteri biçiminin, performansın içeriğinin ya da onun anlatımının niteliğine ne ölçüde ve niçin dayanmadığı açığa çıkarır.

Kendimize Dünya Kupası'nın niçin kamuoyunun dikkatini ve kitle iletişim araçlarının ilgisini bu kadar ürkütücü biçimde kutuplaştırdığını sormaya gerek yok: Terentius'un komedyasının boş koltuklara oynan-

masının nedeninin başka bir yerdeki terbiye edilmiş ayı şovu olduğuna dair meşhur hikâye ve Roma imparatorlarının circenses'*lerin faydaları hakkındaki keskin gözlemlerinden tutun da, her zaman büyük rekabetçi etkinlikler düzenleyen diktatörlüklerin (Arjantin'deki de dahil) kurnaz kullanımlarına dek uzanan...*[35]

Tüm spor dalları gibi futbol da, kodlarla anlamın oluşturulduğu ve yorumlandığı kodsal çerçeveleri bir araya getirmek için göstergeleri ve gösterge sistemlerini harekete geçiren kendine özgü iletişim biçimleri üretir. Futbolun içine nüfuz etme kuralları, oyunun yorumlayıcı koduna kabul törenidir. Sahada futbolcular arasında olup bitenleri anlayabilmek ve yorumlayabilmek için kişinin, ideolojisi ne olursa olsun, bu kuralları bilmesi gerekir. Dolayısıyla futbol, kendi *model okuyucu*'sunu ya da bu durumda "model taraftar"ını üretir. Bu, futbol oyununun yorumsal ve edimsel düzeyleri içinde yürürlükte olan bilişsel ve estetik yapıları, bu arada futbol söylemi-

nin metnini de öğrenebilen, uygulayabilen ve yeniden üretebilen birisidir. Eco için sorun *spor* olarak futbol değil, futbol ve onun gösterge mekanizmasının taraftara dünyayla ve daha önemlisi ötekilerle ilgili öğrettikleridir. Kötü gerçek şudur: "Sporcular oyun için yarışır, izleyenlerse ciddi ciddi (ve hatta ya birbirlerini döverler ya da tribünlerde kalp yetmezliğinden ölürler)."[36]

Futbol Konuşmak

"How Not to Talk About Football"[37] (Futbol Hakkında Nasıl Konuşulmaz) adlı denemesinde Eco, futbol hakkında konuşmak istemeyen birisiyle konuşan futbol taraftarının yol açtığı "boş konuşma" ya da "gevezeliği" tanımlamak suretiyle futbolun ürettiği söylemin göstergebilimsel boyutlarını ele alır. Dolayısıyla başlığın, denemenin konusu olarak biri "taraftar" diğeri "anti-taraftar" olmak üzere iki referans noktası vardır. Eco meseleyi kişiselleştirir. Kendisi, "bu asil sporun tüm fazi-

letlerinin farkındadır ve onları takdir eder",[38] ama "futbol taraftarlarından nefret ediyorum"[39] der. Eco'nun sunduğu neden şovenizm, ırkçılık ve yabancı düşmanlığınınkiyle (ksenofobi) aynı nedendir – ötekinin farklılığından duyulan korku:

Lütfen beni yanlış anlamayın. Benim taraftarlara karşı hislerim, Lombard Birliği'ne üye yabancı düşmanlarının Üçüncü Dünya'dan gelen göçmenlere karşı hissettikleriyle tıpatıp aynıdır. "Evlerinden dışarı çıkmadıkları sürece ben ırkçı değilim." Burada "ev" derken, hafta boyunca bir araya geldikleri ve benim orada ne olup bittiğiyle ilgilenmediğim yerler (barlar, oturma odaları, kulüpler) ve stadyumları kastediyorum. Ve eğer Liverpool taraftarları şehre gelirse benim için olumlu olur, o zaman kendimi spor haberlerini okuyarak eğlendirebilirim: Eğer hayatımızda circenses *olmak zorundaysa en azından biraz kan dökülmesi gerekir.*[40]

Bunlar, siyasal doğruluk noksanlıkları

göz önünde bulundurulduğunda, bazıları için kabul edilmesi güç yorumlardır. Eco hemen hemen her koşulda futbol taraftarlarına karşı faal bir ayrımcılık yaptığım itiraf eder. Daha derine bakıldığında bunun nedeni göstergebilimde, Eco'nun futbolu ayırt edici nitelikte gördüğü iletişim biçimlerindedir: "Futbol taraftarını sevmiyorum çünkü adamın [*eril sözcüğe* dikkat] tuhaf bir eksikliği vardır; sizin niçin bir taraftar olmadığınızı anlayamaz ve sizinle sanki taraftarmışsınız gibi konuşmaya devam eder."[41] İdeolojik bir bakış açısına göre, "taraftar" ve "anti-taraftar", bireyin dışsal gerçekliği kendi içsel kurgulayışını belirleyen ve bu kurgulayış tarafından belirlenen birbirine zıt, olası dünyalar içinde var olur. Futbolun algılanış biçimi bağlamında aynı ideolojik-kültürel kurguları paylaşmazlar. Bireyleri diyaloğa dayalı bir iletişim alışverişine ve ikili iletişim yapıları içinde gereksinim duyulan maksatlı ve maksatsız anlam üretme edimlerine dahil eden bir kod, *iç metin ya da iç dil* söz konusu değildir. Hatalı iletişim, göstergele-

rin kodlar karşısında *tipik olmayan bir biçimde yeniden kodlanması*'nın sonucudur. Farazi bir futbol taraftarı ile anti-taraftar arasında geçen aşağıdaki diyalog Eco'nun işaret ettiği şeyi resmediyor:

"Ee, Vialli'ye ne diyorsun?"

"Onu kaçırmış olmalıyım."

"Ama bu akşamki maçı izleyeceksin, değil mi?"

"Hayır, Metafizik'in Z Cildi üzerine çalışmam lazım. Bilirsin, Stagiruslu Aristoteles."

"Tamam. Sen maçı izle, haklı mıyım değil miyim göreceksin. Ben, Van Basten yeni Maradona olacak diyorum. Sence? Ama Aldaiz'e de dikkat etmek lazım."[42]

Burada iletişimden bahsedilmez – yalnızca bol miktarda ideolojik çatışma içeren bir çapraz konuşma ve muhataplar arasındaki kavramsal mesafeyi artıran aşırı kod yüklü bir içerik söz konusudur. Dinleyen konumundakine, konuşmaya başlayanın işaret ettiği noktaya ortak gönderme yapma imkânı bırakılmamıştır, bu-

na bağlı olarak dile getirilen girdi anlaşılmaz ve dolayısıyla anlamsız hale gelir. Eco "tıpkı bir duvarla konuşmak gibi"[43] der. Adil olmak gerekirse, Eco, özel terimlerden oluşan bir dil kullanan kayıt aletini kullanmaya pek hevesli birisi olarak kendisiyle, kayıt cihazını kullanmayan ve onu "umursamayan"[44] birisi arasındaki tek yanlı konuşmaya benzer bir örnek vererek kayıt cihazını çalıştırmaya yönelik tutkusunu da ortaya koymuş olur. Bu farazi futbol taraftarının tek noktadan kaynağını alan ve tek boyutlu söylemine gönderme yaparak Eco şu çıkarımda bulunur:

Mesele benim umursamamamı umursamaması değil, birisinin umursamıyor olup yine de var olabileceğini idrak edememesidir. Üç gözüm ve ensemdeki yeşil pulların arasından çıkan bir çift antenim dahi olsa bunu anlayamazdı.[45]

Sonuç, *gevezelik, boş konuşma*, hatalı iletişim ya da iletişimsizliktir. Yani, iletişim çabasının bir anlamı ya da maksadının

olmadığı gereksiz bir söylem çeşitliliği söz konusudur, çünkü ortada karşılıklı olarak verimli bir sözcük ve kavram alışverişi yoktur. Konuşmaya katılanlardan birinin, ötekinin kendisiyle aynı kodun bilgisine sahip olduğuna dair aldatıcı beklentileri yüzünden tüm göstergeler aşırı kodlanmıştır. Halbuki aynı kodun bilgisini paylaşma varsayımı doğru değildir, çünkü –Eco'nun verdiği örneğin ustaca ortaya koyduğu gibi– birçok şeyi sorgulamaksızın kabul eder. İnsanın, uzam ve zamanının ampirik düzeyini oluşturan gerçekliğin absürd boşluğunu dolduran konuşma, paylaşılmış deneyimler ya da beklentiler olarak görülen ve ifşa edilen kişisel bilgiye özgü (örneğin kişinin belirli toplumsal durumlarda ne söylemesi gerektiği ya da ondan ne söylemesinin beklendiği) âdetler, klişeler ve *Reelpolitik* tarafından çok sıkı bir biçimde yönetilir. Bu gevezelik her ne kadar bütünüyle olumsuz bir şey olmasa da, hayal gücünden yoksundur.

Eco'nun bize Martin Heidegger'den hareketle söylediği gibi iletişim, "önceden

var olan bir dile"[46], "bizden bahseden" bir söyleme gereksinim duyar – "içinde bizim konuşulduğumuz"[47] bir konuşma. Bu konuşma –duyguların ve hislerin onları dile getirmek uğruna dile getirildiği (örneğin, "Nasılsınız?" "İyiyim, teşekkürler") "fatik konuşma"– biçiminin samimiyeti, insan ilişkilerinin ve onların toplumsal kurumlarının beslendiği ve gelişebildiği iletişim olasılığını açık bırakır. Ötekinin ufkunu anlamak için kendi potansiyelini kaybetmek söz konusu değildir. "Eğer bu işlev körelirse," diyor Eco, "aramızda herhangi bir mesaj içermeyen sürekli irtibat söz konusu olur. Açılmış ama ayarı yapılmamış bir radyo gibi, fondaki gürültü ve parazit bize, aslında bir şeyle bir tür iletişim halinde olduğumuzu haber verir, ancak radyo hiçbir şey bilmemize olanak tanımaz."[48] Konuşma eğilimi biyolojik bir insani özellik olduğuna göre konuşma kabiliyeti bize oldukça doğal bir biçimde gelir ve onun dil içindeki **semiogenesis**'i (yaratılış göstergesi) toplumsal iletişimin birincil kaynağıdır.

Eco'nun bildirdiğine göre "spor faaliyeti"ne hâkim olan "israf"[49] fikridir. Fakat kayıp her zaman faaliyet sonrasında ölçülen bir kazanıma karşı dengelenir. Eco, futbol söylemi üzerine israf edilen enerjiyi, entropi* eğilimindeki spor eylemi ya da *stasis*'le, yani en düşük enerji noktasına yönelen hareketle bir tutar. Hem seyircileri hem de futbolcuları tuzağa düşüren ahlaki hiyerarşi kendini canlılık kaybı olarak gösterir. Neyin kaybedilip neyin kazanıldığının etik boyutları, spor dünyası ve onun ötesindeki insan ilişkilerinin sınırlarını belirlemeye başlar. Örneğin İtalya'da taraftar bağlılıkları, ülkenin siyasal alanı ve sınıf yapısını oluşturur ve güçlendirir. İtalya'nın en zengin adamı, medya patronu ve Başbakan Silvio Berlusconi, AC Milan'ın sahibidir. Milan taraftarları genelde Berlusconi'nin partisi Forza İtalya'yı desteklerler. Fiat'ın kurucusu Agnelli Ailesi'nin sahibi olduğu Juventus, bir zengin-

*) Entropi: Termodinamik bir sistemde elde edilemeyen enerji miktarı [ç.n.].

lik sembolü iken, Fiat montaj hattındaki işçiler Torino'yu tercih eder. Bir politikanın seçimlerdeki şansının iyi kurulmuş futbol bağlılıklarıyla güçlendirildiğini ya da azaltıldığım söylemek abartı olmayacaktır. Yoksa tüm AC Milan futbol taraftarlarının oy kullandığından ve tahminen Forza İtalya için oy verdiğinden emin olmak niyetinde değilse Berlusconi niçin seçim günü AC Milan ile Inter Milan arasında oynanacak derbiyi (şehir içi rekabet) tehir etsin ki?

Spor, söylem, bu durumda futbol kültürü, aracılığıyla siyasete dönüştürülür. Eco buna "sporun kübü"[50] der, çünkü "görülen bir şey olarak"[51] spor ya da "sporun karesi (spekülasyon ve takas, satış ve gerçekleşen tüketimi içerir)"[52] izleyiciliğinden kaynağını alan bir tartışmadır. Spor hakkında konuşmak, siyaset hakkında konuşmanın yerini alır. Ve Eco'nun "The World Cup and its Pomps"ta kendinden emin bir biçimde ileri sürdüğü gibi bu, her zaman arzu edilir bir şey değildir. Bu deneme, 1978'de Kızıl Tugaylar terörüne karşı ateş püsküren

endişe ortamı esnasında yazıldı.[53] Eco bu metnin yazımının, İtalyan medyasında geniş yer tutan ve ulusal güvenlikle ilgili kamusal kaygıları besleyen Aldo Moro'nun kaçırılması ve diğer siyasal amaçlı terörizm faaliyetlerinin tırmandırdığı gerilimden geçici bir kaçış olduğunu belirtir. Eco Dünya Kupası gösterisini açıkça mahkûm eder, ama yine de onun tantanasının ülkenin dikkatinin kısa bir süre de olsa başka yöne çevrilmesini sağladığını ve tüm yurttaşların güvenliğine yönelik gerçek bir tehdit olan şiddet hayaleti hakkındaki düşünceleri bastırdığını da itiraf eder: "Ancak dışsal baskı beni düşünmeye ittikçe, kamuoyunun, özellikle İtalya'da, hoş bir uluslararası şampiyonaya hiçbir zaman şimdikinden daha fazla ihtiyacı olmadığını da söylemem gerek."[54] Rekabetçi spor, yerel ve bölgesel, ulusal ve uluslararası sınırların sınırlarını sağlamlaştırma ve farklılığa küresel ölçekte bir kimlik verme gücünü elinde bulundurur.

Eco, oyunun insan hayvanın mutluluğu için zorunlu olduğunu fark eder. Oyunlar,

bastırılmış enerjinin "dinlendirici israf"[55] vasıtasıyla serbest bırakılmasını sağlar. "Fiziksel ve psişik oyun ihtiyacı"[56] insanın, değişim için acil açılımlar sunamayan günlük tekrar biçimleri ve kapalı sistemlerle baş etmedeki yetersizliğinin bir göstergesidir. Rutinin *sıkıntı*'sına dayanmak, kuralları emeğin katı kurumsal yapılarının dışında yer alan hayali bir oyun dünyasının varlığına bağlıdır. Bu anlamda "özgür olmak, kendimizi zorunlu çalışmanın tiranlığından kurtarmaktır"[57] – hatta oyunun içinde yer alanların zihinleri ve bedenlerinin izlenmesi suretiyle yaşanan vekâletli bir oyunda bile. Eco profesyonel sporların seyircilerine aşağılayıcı bir biçimde "dikizciler" der. Futbol taraftarları daha da kötüdür. Ancak izleyicinin imgelemi, ister iyi ister kötü olsun, kaçış yolunun görüngüsel mantığı içinde söz konusu zihin ve bedene gereksinim duyar. *Homo ludens*, doğanın insanoğluna bahşettiği yetenekleri kullanan ve dönüştüren, gerçek anlamda oyunun içinde yer alan "insan"dır. "Gerçek anlamda" derken

Eco'dan hareketle şunu söylemek istiyorum: "Kişinin hiçbir mali dürtü olmaksızın, doğrudan kendi bedenini kullanarak fiziksel egzersizler yapması."[58]

Bir Dünya Kupası'nın toplumsal ve kültürel anlamda vurucu noktası, futbolcuların futbol tutkunları ve fanatikler için sergiledikleri sportif becerileri değil, bir ülkenin, en azından dört yıl için kendisini ve halkını evrensel şampiyon olarak gösterme şansını elde etmesidir. Küresel bir spor olayı ve onun yarışmacı turnuvalar yapısının desteklediği "en iyi olanın hayatta kalması" zihniyetinin yanında fatik konuşmanın abartılılığı, mutlak duyguların yön verdiği ateşli tartışmalar ve "övünme hakkı" (bir milletin başka bir millet üzerinde bir dizi oyun becerisiyle –gol gelmeden önce topa kaç kere vurulabileceği gibi– ilgili insan kabiliyetini ölçmek suretiyle kategorik üstünlük iddia etme hakkı) için girişilen halk mücadelesi de gelir. Sohbet doğal olarak Dünya Kupası gibi uluslararası bir sportif olayın siyasal zorunluluklarına paralellik arz eder, çünkü spekülasyon dilin

üretiminde teşvik unsurudur ve nihayetinde "İsraf'ın, dolayısıyla Tüketim'in en üst noktasının yüceltilmesi"ne[59] yönelik insani bağlılığın bir dışavurumudur.

Eco spor gevezeliğini "kendisini hilekârca, Kent ve onun Uçlarının konuşması olarak sunan kesintisiz bir fatik söylem"[60] olarak tanımlar. Bu tanım içinde Eco, anlatım terimlerinin kendi kendine yön veren ve amaç belirleyen doğasını teşhis eder. Spor gevezeliği, kendine ve üretiminin içsel koşullarına göndermede bulunan bir söylemdir. Duygu sergilemeye yönelik ideolojik amacı, hoşnutsuzluğu dışa vurmak gibi kendi içinde motive edici bir hedef haline gelir. Eco'ya göre, bu söylemin durumsal önermelerinin kendine hizmet ettiği, dolayısıyla da eleştirel açıdan anlamsız olduğu göz önünde bulundurulduğunda, spor gevezeliğine yönelik tutku, tekbenciliğin (solipsizm) doruğudur: "Bu söylem üzerinde ve içinde her bir tüketim uygarlığı insanı, gerçekte kendisini (ve davet edildiği ve maruz kaldığı fiili tüketimi temalaştırma ve yargılama olanağını) tüketir."[61]

Futbolun metalaşması, onun anlamlandırıcı pratikleri etrafında dönen sohbete dair fanatizm olmaksızın gerçekleşemezdi. "Spora yönelik ilgi yanılsaması"[62] gerçekmiş gibi gösterilebildiği ve "spor *yapma* nosyonu *spor hakkında konuşma*'yla karıştırılır hale geldiği; gevezelik eden, kendisini sporcu yerine koyduğu ve kendisinin sporun içine dahil olmadığının artık farkında olmadığı"[63] zaman "spor sohbeti" "spor gevezeliği" halini alır. Bu, ortak bir sanrıdır, çünkü *kitlesel* olarak üretilir ve spor sohbeti programlarıyla sürekli kılınır; söylem, esas itibariyle sporun *kendisi* tarafından değil, *spor hakkındaki sohbet* ve onun medyadaki *bildirimi* tarafından oluşturulur.

Eco, günümüzde sporun, "bir söylem olarak başkalarının sporunu izleme hakkında bir söylem üzerine bir söylem"[64] olan "spor basını tartışması"ndan[65] ibaret olduğu sonucuna varır. Ve 1968'de şunu ileri sürerek devam eder:

Meksika hükümeti ve Başkan Avery Brundage dünyadaki tüm televizyon ağla-

rıyla anlaşarak bazı şeytani entrikalar çevirse, Olimpiyatlar vuku bulmasa, ama uydurma görüntülerle saat başı ve günlük olarak vuku bulmuş gibi anlatılsaydı, ne uluslararası spor sisteminde bir şey değişirdi, ne de spor tartışmacıları kendilerini aldatılmış hissederlerdi.[66]

İletişimin fatik yapısı, uydurma bir senaryonun tartışma aracı olarak kullanılması olanağını bile engeller. Tıpkı tali olanın asli olanın önüne geçmesine benzer şekilde, "oyun üzerine bir inceleme"[67] olarak spor gevezeliği, konuşmacının, dile getirdiği fikirler ve takındığı tutumlarla ilgili –bu ifadelerin ampirik olaylar değil *gerçekliğin simülasyonları* üzerine kurulu olduğu durumlarda bile ya da belki de özellikle bu yüzden– hiçbir *gerçek* sorumluluk taşımaksızın konunun uzmanıymışçasına konuşmasına olanak tanır. Spor sohbeti konuşmacının, hiçbir ceza korkusu olmaksızın "duruş belirlemesine, fikir beyan etmesine, çözümler önermesine"[68] izin verir, çünkü tartışma konusu "konuşmacının

güç alanının ötesindedir".[69] Taraftarın konuşan bir özne olarak ne oyunun oynandığı spor etkinliği alanına, ne de onun güç koridorlarına müdahale etmesine dair olumsal bir olanak söz konusudur. Spor gevezeliği, konuşmacının yorumcu-artı-soruşturmacı rolünü oynarken sergilediği taraflı tarafsızlıktan hareketle sorumluluktan muaf olmayı gündeme getirir. İçi bütünüyle cehaletle dolu bir "boş tartışma"[70] uğruna enerji sarf edilir ve bu cehalet, ateşli anlatım için kullanılan fatik konuşma içine bütünüyle batmış olan konunun dış görünüşünün ardına gizlenir. Eco, profesyonel sporun, özellikle futbolun en önemli tüketicisi konumundaki yetişkin erkeğe psikolojik bir bildirimde bulunur: "Bu, hanımefendicilik oynayan küçük kızlara benziyor; size kendinize uygun yeri işgal etmeyi öğreten eğitsel bir oyun."[71]

Bu durumda spor gevezeliği, "siyasal tartışmayı en iyi ikame eden şeydir"[72] çünkü söylemin doğası hâlâ, "tüm siyasal tutumları topyekûn yanlışlayan"[73], görüşler dile getirirken diğerleri üzerinde güç ve ta-

hakküm kullanma becerisi hakkındadır. Öznel eylemlilik askıya alınmıştır. Spor gevezeliğinin içinde yer almak özel bilgi gerektirir, ancak "siyasal tartışmanın ıstıraplarını, görevleri, önceden kestirilemeyen boyutları"[74] ve başkaları adına yasalar koymanın psikolojik sonuçlarından bağımsız bir biçimde hükümetin idaresi hakkında ahkâm kesme olanağı tanır. Bu yüzden Eco, yurttaşı toplumsal alan hakkında diğer yurttaşlarla içten bir ilişki içine girmek zorunda bırakmaksızın kamusal tartışmaya katılmasına olanak sağlamasından dolayı "sporun, sahte vicdan rolünü yerine getirdiği"[75] inancındadır. Siyasal tartışma içindeki eleştirel hareketler spor gevezeliği içinde toplumsal bağın paralel biçimleri olarak taklit edilir:

Maliye bakanının yaptıklarını yargılamak yerine (ki bunun için başka şeylerin yanında iktisat bilmeniz gerekir) antrenörün yaptıklarını tartışır; parlamentoyu eleştirmek yerine sporcuları eleştirir; filan bakanın falan yabancı güçle bazı şüpheli anlaş-

malar imzalayıp imzalamadığını sormak (zor ve çapraşık soru) yerine final maçının ya da önemli bir maçın sonucunun şansla mı, sportif beceriyle mi, yoksa diplomatik oyunla mı belirleneceğini sorarsınız.[76]

Bu, Eco için rahatsız edici bir durumdur; futbolun, toplumun yenilenmesi için "siyasi sohbetin parodisi"nden[77] başka sunacak şeyi yoktur. Spor gevezeliğinin kamusal alandaki ritüeli, yurttaşa başkalarıyla bir evrensel "demokratik" polemiğe katılma fırsatı sunmasından dolayı onun toplumsal suçluluğunu hafifletir, ama bu, toplumun iyiye gitmesi demek değildir. Enerji israfı, fiziksel oyunla değil, zihinsel alışveriş aracılığıyla gerçekleştirilir, ama yine de bu, yurttaşın kamusal alanı işgal eden siyasal âlemin içine girme olanağının israf edilmesi anlamına gelir.

Futbol Göstergesini Sonlandırırken

Eco için spor etkinliğinin iki kategoriye ayrıldığını unutmamamız gerek: sağlık ve

eğlence için yapılan spor ile yarışma ve para için yapılan spor. Oyunun yarışma olarak yükselişi "oldukça sağlıklı israf"[78] ile becerilerin yarışması –ki bu yarışma içinde müsabaka ve onun kuralları "kalıtsal saldırganlığı bir sisteme, kaba kuvveti zekâya indirger"[79]– arasındaki farkı oluşturur. Eco'nun iddiasına göre bir taş ister "sırf zevk için", ister "başkasını geçme amacıyla"[80] fırlatılsın, buradaki ayrım hâlâ enerji israfı üzerine kuruludur, çünkü tüm sporlar çalışma angaryası ve onun toplumsal ve ideolojik kurumlarından kaçma ve özgürleşme fikrine dayanır. Spontan, kendi kendini var eden (autopoietic) oyunun bir yarışmaya dönüşümünde işin içine akıl girer. Bu yarışmada, bir oyun kodu, yarışmacıların onlara karşı mücadele edip kendileri ve başkaları tarafından değerlendirilecekleri kuralları koyar. Futbol, bir goller ve taktikler, atak stratejileri ve savunma düzenleri oyunudur. Takımlar birbirlerine karşı oynarlar ve herhangi bir maç günündeki değişkenlik arz eden sonucu, beceri belirler; nihayetinde müsabaka kurallar

çerçevesinde ve zamana karşı sürdürülür, "futbol kanunları"nın kodsal parametrelerine göre oynanır. Aksi takdirde müsabakayı idare etmek ve "yarışmacı ruhu kontrol etmek"[81] için neden bir hakeme ihtiyaç duyulsun ki? Sahada eşitlik sağlamak ve futbolcuların birbirlerine ve oyunun kurallarına saygılı olmalarını sağlamak için, tabir caizse yaptırım gücü olan bir gardiyana ihtiyaç olmaksızın da maç devam ederdi. Bu durumda teorik olarak, daha az tartışma ve futbol hakkmdaki spor gevezeliğini bir "siyasal" söyleme benzediği başka bir düzleme taşıyan "sözlü ritüeller"e[82] çok daha az gereksinme olurdu. Bir yandan spor gevezeliğinin biçimi ve içeriği "siyasi sohbetin parodisi"[83] halini alırdı. Eco'nun belirttiği gibi siyaset sohbeti "liderlerin ne yapması gerektiği, ne yaptıkları, bizim hoşumuza gidecek neler yapmalıydılar, ne oldu ve ne olacak"la[84] alakalıdır. Öte yandan, "bu parodi içinde yurttaşın siyasal tartışma için emrine sunulan gücün etkisi azaltılmış ve kontrol altına alınmış olur".[85]

Konuşmanın bu etik boyutundan hareketle Eco daha da ileri gidebilir. Spor gevezeliğini "siyasal konuşmanın sahtesi" olarak adlandırır; bu "o kadar ileri boyuttadır ki siyasal konuşmanın bizzat kendisi haline gelir".[86] Birer yarışma olarak spor dalları konunun sosyo-politik alanını etkiler, ama tahmin edeceğiniz açıdan değil: "Yarışma, hem bireysel hem de kolektif saldırgan hamleyi kontrol altına alır ve etkisiz duruma getirir. Aşırı hareketleri azaltır, ancak esas olarak hareketi nötralize eden bir mekanizmadır."[87] Direnişi hafifletmek bir topluluğun ethosu haline gelir. Hem olumlu hem de olumsuz anlamda enerjinin sistematik israfı fiziksel ve entelektüel kazanıma dönüştürülür, çünkü "yarışlar ırkı geliştirir".[88] Ancak, ötekinden daha iyi olmak ve sonra da bu başarı hakkında gevezelik etmek şeklindeki sporda tek dürtüye bağlı olarak sağlığın ve yarışmanın bozulması söz konusu olur.

Spor ve onun hakkındaki gevezelik bağlamında başlangıçtaki soruya, yani

"'Futbol' göstergesi neyi ifade eder?" sorusuna dönecek olursak, Eco'ya göre yanıt "tam bir cehalet mekânı"dır.[89] Futbol, konuşma ve eylem özgürlüğü adına dile getirilen eylem çağrısına karşın "her siyasal tutumun yanlışlaması"[90] olan taraftar davranışının kültürel pratiklerini çoğaltır. Dolayısıyla "hiçbir siyasal çağrı"[91] spor gevezeliği ile sahanın içindeki ve dışındaki oyun göstergesinin gösterişçi tüketiminin ortaya çıkması üzerinde engelleyici olamaz. Futbol, şehirle ve fikren o şehirli olanlarla birlikte oynanır. Futbolun göstergeleri sadece ve sadece ampirik kimlikleri "taraftar" olarak adlandırabileceğimiz bir öteki benlik ya da öznelik içinde sıkı bağlılıklarla çakışan bir seyirci kültürünün üretimiyle ilişkili olduğu ölçüde anlamlıdır. Futbol göstergesi, taraftar bağlamında gerçeklikten söyleme geçtiği vakit (ki Eco onun "spor sohbeti" kılığındaki söylemden başka bir şey olamayacağını ileri sürer), iletişimin amacı özgürce ve sansürsüz konuşma adı altında bir tutkunun dışa vurulmasına dönüşür. Özgürce

ve sansürsüz konuşma elden alınamaz bir haktır. Oyunun göstergebilimsel uzamını, temsili ortamını ve taraftarın ötekiler aracılığıyla futbolu nasıl kendi kişisel düzeyiyle ilişkili kılışını tanımlayan siyasettir. Futbol göstergesi, kendi medya makinesini ve ona duyulan gereksinimi yaratır. Eco'nun deyişiyle, "dolayısıyla hiçbir devrimcide spor gevezeliğinin gerçekleştirilebilirliğini devrimcileştirme cesareti olmayacaktır".[92] Bu durum, ifade özgürlüğü hakkının kösteklenmesi anlamına gelecektir: "Yurttaş, sloganları spor gevezeliğine dönüştürmek ya da aniden reddetmek suretiyle protestonun başına geçecek ve umutsuz bir güvensizlikle, son derece akılcı sözsel kuralın gerektiği gibi yerine getirilmesinde aklın işin içine girişini kontrol edecektir."[93]

Bir spor olarak futbol, tarihselliği, kültürel hafıza üzerinde istikrar sağlayıcı bir fail işlevi gören bir gösterendir; bu kültürel hafıza içinde futbol, kitabın başında bahsettiğimiz ortak mantık tehdidini gündeme getirir: "Spor İnsandır, Spor Top-

lumdur". Batı kültürünün her tarafına sızmış –ve onu yaratmış– olan spor, insanlık ve toplum arasındaki ilişkileri durdurmaya teşebbüs etmek, Batı yurttaş toplumu ve demokrasisinin etik ve kavramsal temellerini yıkmaya teşebbüs etmekle aynı şeydir. Böyle bir şeyin sorumluluğuna ve başkaları üzerinde yaratacağı etkiye kim katlanmak ister ki? Bu yüzden Umberto Eco, ne kadar radikal olursa olsun hiçbir devrimci grubun bir pazar günü futbol maçı varken sahayı asla işgal etmeyeceğini ileri sürer.

Notlar

1) Umberto Eco, *A Theory of Semiotics*, Bloomington: Indiana University Press, 1976, s. 28.

2) *a.g.e.*, s. 28.

3) Umberto Eco, *The Role of the Reader: Explorations in the Semiotics of Texts*, Bloomington: Indiana University Press, 1979.

4) Umberto Eco, "The World Cup and its Pomps", içinde *Travels in Hyper Reality*, çev. William Weaver, New York ve Londra: Harcourt Brace & Company, 1986, s. 172.

5) Eco, *A Theory of Semiotics*, s. 7.

6) Umberto Eco, "Sports Chatter", içinde *Travels in Hyper Reality*, çev. William Weaver, New York ve Londra: Harcourt Brace & Company, 1986, s. 159.

7) Eco, "The World Cup and its Pomps", s. 169.

8) Aberdeen taraftarlarının ideolojik kod değiştirmelerinin daha ayrıntılı bir analizi için bkz. Gary Armstrong ve Richard Giulianoti (der.), *Entering the Field*, Oxford: Berg, 1997.

9) Bkz. Eco, *A Theory of Semiotics*, s. 286-298.

10) Eco, "Sports Chatter", s. 160.

11) *a.g.e.*, s. 160.

12) *a.g.e.*, s. 160.

13) *a.g.e.*, s. 160.

14) *a.g.e.*, s. 160.

15) Eco, "The World Cup and its Pomps", s. 167.

16) *a.g.e.*, s. 167.

17) *a.g.e.*, s. 168.

18) *a.g.e.*, s. 168.
19) *a.g.e.*, s. 168.
20) *a.g.e.*, s. 168.
21) *a.g.e.*, s. 168.
22) *a.g.e.*, s. 168.
23) Brüksel'de Heysel Stadı'ndaki 1985 Avrupa Kupası Finali'nde Liverpool ve Juvetus taraftarları arasında çıkan kavga, 39 kişinin ölümüyle sonuçlandı ve sonradan İngiliz futbol kulüpleri Avrupa kupalarından beş yıl süreyle men edildi.
24) Eco, "The World Cup and its Pomps", s. 169.
25) Eco, "Sports Chatter", s. 160.
26) *a.g.e.*, s. 160.
27) *a.g.e.*, s. 161.
28) Bkz. Eco, *A Theory of Semiotics*, s. 48-150.
29) Bkz. Richard Giulianoti, *Football: A Sociology of the Game*, Malden, MA: Polity Press, 1999.
30) Eco, "Sports Chatter", s. 160.
31) *a.g.e.*, s. 159.
32) *a.g.e.*, s. 160.
33) Eco, "World Cup and its Pomps", s. 168-169.
34) Eco, "Sports Chatter", s. 162.
35) Eco, "The World Cup and its Pomps", s. 170.
36) Eco, "Sports Chatter", s. 162.
37) Bu deneme *Travels in Hyper Reality* adlı kitapta "How Not to Talk About Soccer" olarak yayınlanmıştır. Devamlılık açısından bu denemeden alıntı yaparken ben "soccer" kelimesini "football" olarak değiştirdim.
38) Umberto Eco, "How Not to Talk About Foot-

ball", içinde *Travels in Hyper Reality*, s. 39.
39) *a.g.e.*, s. 39.
40) *a.g.e.*, s. 39.
41) *a.g.e.*, s. 39-40.
42) *a.g.e.*, s. 41.
43) *a.g.e.*, s. 41.
44) *a.g.e.*, s. 41.
45) *a.g.e.*, s. 41.
46) Eco, "Sports Chatter", s. 164.
47) *a.g.e.*, s. 164.
48) *a.g.e.*, s. 164-165.
49) *a.g.e.*, s. 160.
50) *a.g.e.*, s. 162.
51) *a.g.e.*, s. 162.
52) *a.g.e.*, s. 162.
53) Kızıl Tugaylar 1970'li yıllarda İtalya'da faaliyet gösteren bir terörist grubuydu. Eski İtalyan Başbakanı Aldo Moro'yu kaçırıp öldürdüler.
54) Eco, "The World Cup and its Pomps", s. 170.
55) Eco, "Sports Chatter", s. 160.
56) *a.g.e.*, s. 160.
57) *a.g.e.*, s. 160.
58) Eco, "The World Cup and its Pomps", s. 168.
59) Eco, "Sports Chatter", s. 165.
60) *a.g.e.*, s. 165.
61) *a.g.e.*, s. 165.
62) *a.g.e.*, s. 163.
63) *a.g.e.*, s. 163.
64) *a.g.e.*, s. 162.
65) *a.g.e.*, s. 162.

66) *a.g.e.*, s. 162.
67) *a.g.e.*, s. 161.
68) Eco, "The World Cup and its Pomps", s. 171.
69) *a.g.e.*, s. 171.
70) Eco, "Sports Chatter", s. 165.
71) Eco, "The World Cup and its Pomps", s. 171.
72) A.g.e., s. 170.
73) Eco, "Sports Chatter", s. 165.
74) Eco, "The World Cup and its Pomps", s. 171.
75) Eco, "Sports Chatter", s. 163.
76) Eco, "The World Cup and its Pomps", s. 171.
77) Eco, "Sports Chatter", s. 163.
78) *a.g.e.*, s. 160.
79) *a.g.e.*, s. 161.
80) *a.g.e.*, s. 160.
81) *a.g.e.*, s. 161.
82) *a.g.e.*, s. 163.
83) *a.g.e.*, s. 163.
84) *a.g.e.*, s. 163.
85) *a.g.e.*, s. 163.
86) *a.g.e.*, s. 163.
87) *a.g.e.*, s. 161.
88) *a.g.e.*, s. 161.
89) *a.g.e.*, s. 165.
90) *a.g.e.*, s. 165.
91) *a.g.e.*, s. 165.
92) *a.g.e.*, s. 165.
93) *a.g.e.*, s. 165.

SEÇME KAYNAKÇA

Umberto Eco, *The Aesthetics of Thomas Aquinas*, Cambridge, MA: Harvard University Press, 1954.

Umberto Eco, *A Theory of Semiotics*, Bloomington: Indiana University Press, 1976.

Umberto Eco, *The Role of the Reader: Explorations in the Semiotics of Texts*, Bloomington: Indiana University Press, 1979.

Umberto Eco, *Gülün Adı*, çev. Şadan Karadeniz, Can Yayınları.

Umberto Eco, *Semiotics and the Philosophy of Lan-*

guage, Bloomington: Indiana University Press, 1984.

Umberto Eco, *Yorum, Aşırı Yorum*, Can Yayınları.

Umberto Eco, *Yanlış Okumalar*, Can Yayınları.

Umberto Eco, *Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti*, Can Yayınları.

Umberto Eco, *Kant and the Platypus: Essays on Language and Cognition*, çev. Alastair McEwen, New York: Harcourt Brace & Company, 2000.

Agon

"*Agon*" sözcüğü Yunanca titancıl mücadele, savaş ya da yarışma anlamına gelen *agonas*'tan gelir. İngilizce'deki "agony" (ıstırap) ve "protagonist" (öncü, önder) gibi sözcükler, bir rakibin karşısına birebir çıkmanın endişesini ifade eden *agon*'dan türemiştir.

Autopoietic (Kendi kendini var eden)

Bu kavram, Yunanca kendinde olan şey (örneğin, özne) anlamına gelen *auto* ile *po-*

iesis'ten türeyen ve yapmak anlamına gelen *poietic* sözcüklerinin bileşimidir. Dolayısıyla *autopoietic*, "kendi üretim araçlarıyla kendi kendini yapan" anlamına gelir.

Autotelic

Bu, iki Yunanca sözcüğü bir araya getiren bir bileşik sözcüktür; kendinde olan şey (örneğin, özne) olarak *auto* ile *telos* ya da "son"un bir versiyonu olan *telic*. Dolayısıyla *autotelic*, "kendine tüm şeylerin sonu gibi bakma"yı ifade eder.

Dizimsel (Sentagmatik)

Dizim, bir deyim, cümle, paragraf, anlatı metni, vb. gibi kendi içinde tamamlanmış bir anlam birimidir.

Fatik (Phatic)

İçsel duygu ya da iç âlemi dışa vuran ifadelere gönderme yapar.

Göstergeler ve Gösterge İşlevleri

"Gösterge", *gösteren* (örneğin bir sözcük) ile *gösterilen* (örneğin bir gerçeklik içindeki bir nesne ya da bir şey) arasında zihinsel bir farklılaştırma öngörür. Göstergeler, "şeyler" ya da "nesneler" değil, anlatım ile içerik arasındaki korelasyonlardır; dolayısıyla biz esas itibariyle göstergelerden çok gösterge *işlevleri* ile ilgileniriz. Bir gösterge işlevi, belirli bir anlatım özel bir bağlamla karşılıklı ilişkisi sağlandığı zaman meydana çıkar; bu karşılıklı ilişkiler kültürel olarak yaratılır ve bu yüzden bir yapaylığa ya da uzlaşıma işaret eder. Bir dil, iletişim için kullanılan göstergelere dair bir uzlaşımdır. Gösterge ve onun işlevlerinin bu tanımına göre evrensel hakikâtler söz konusu değildir, çünkü anlam sabit değildir ve sıklıkla, kültürel olarak belirlenmiş anlamsal alanlara geçici bir süre için hapsolmuştur. Örneğin, dış dünyaya ait olmayan ya da ona uymayan bir şeyi dile getirmek için söylenen her yalanda bir gösterge işlevi görevdedir. Eğer bir hikâye-

ye "Bir zamanlar uçan bir fil varmış" diye başlarsam, bir masal ya da hayal ürünü bir hikâye anlatmak için başvurduğum özel bir yöntem içinde işlev gören göstergeler kullandığımı bilirsiniz. Verilen, gerçeğe karşı kurgu kodu, yorumlayana aslında yanlış olan gösterge işlevlerini anlama olanağı tanır. Nihayetinde bir anlatımın içeriği nesne değil, kültürel bir birimdir. Gerçekte uçan filler yoktur. Eğer anlatımla içerik arasındaki karşılıklı ilişkinin uygun kodunu biliyorsak, orada göstergelerin nasıl kullanıldığını anlayabiliriz. Dolayısıyla dil, yapay ve uzlaşımsal gösterge-anlam korelasyonlarını kapsayan bir göstergebilimsel sistemdir.

İmgeler ve İkonlar

Göstergebilime göre imgeler beş sınıfa ayrılır: 1) *grafik* (resimler, heykeller, tasarımlar); 2) *optik* (aynalar, gösterimler); 3) *algısal* (duyusal veriler); 4) *zihinsel* (rüyalar, anılar, fikirler); 5) *sözsel* (metaforlar, betimlemeler). İmgenin geleneksel göster-

gebilimsel tanımı, temsil ettiği nesneye benzerliği üzerine kurulu ayırt edici özelliklerine dayanır. Bununla birlikte benzerlik anlamında tanımlanan imge kavramı, "görsel" fenomenlere ve onların zihinsel temsiline gönderme yapar. Görsel olmayan kanallar (örneğin sözlü dil) aracılığıyla iletimi de içeren daha geniş bir gösterge üretimi yelpazesini içermez. Bir imge, özellikleri gönderme yaptığı şeye benzer olduğunda bir ikona haline gelir. Örneğin çarmıha gerilmiş İsa heykeli bir ikon haline gelir çünkü onun biçim ve oluşumu, Hz. İsa'nın İncil'deki hikâyesinde gönderme yapılan orijinal çarmıha gerilişinin karakterini ve geometrik özelliklerini aynen korur. Burada çarmıha gerilmiş İsa heykelinin temsili kendisinden başka hiçbir şeye dayanmaz, çünkü yalnızca kendisini gösterir ve temsil eder.

Maksatlı/Maksatsız Tepkiler

Maksatlı tepkiler, okuyucu/izleyicinin yaptığı bilinçli anlam yaratımı edimleridir;

maksatsız edimler ise bilinçli biçimde harekete geçirilmiş değildir.

Metin ve Metinsellik

"Metin" terimi, değişik disiplin perspektiflerine göre çeşitli anlamlar çağrıştırır. Bilişsel psikolojide, bir yazarın çeşitli biçimler ve türlerde ortaya koyduğu önermelerin toplamını ifade ederken; göstergebilimde, zihinsel kodaçımı işlemleri için okurun henüz oluşmamış yapısına yol göstermeyi hedefleyen "sufleler" işlevi gören sözlükbirimsel ya da görsel göstergeler kümesidir. Ferdinand de Saussure'den sonra yapısalcı kuramcılar metnin, analitik olarak ayrılması gereken belirli özelliklerle donatılmış bir nesne olduğunu ve bütünüyle ancak bu özellikler temelinde tanımlanabileceğini tespit ettiler. Julia Kristeva ve Roland Barthes gibi yapısalcı kuramlaştırmanın bazı savunucuları "metinselliği", yazarın üretkenliği –sosyal düşünce alışverişi aracılığıyla gerçekleştirilen bir çokseslilik– ile aynı şey olarak düşünmeye

başladılar. Böyle bir metin, insan hayatını yöneten bilgi, iktidar ve tutku gerilimleriyle doludur. Umberto Eco ve Jacques Derrida gibi diğerleri, okuyucu açısından anlam yaratımının, kontrol edilemez görünen bir olası yorumlamalar labirenti içinde sonsuzluğa giden çağrışımların yaratıcı ve keyifli bir edimi olarak değerlendirildiği bir metin/sellik anlayışı geliştirmişlerdir.

Sözlükbirimsel

Sözlükbirimsel, kavramların konuşma ya da sözcükler gibi dil göstergeleri kullanılarak betimlenişine gönderme yapar.

Topofilya (Topophilia)

Topofilya iki Yunanca sözcükten oluşur: uzam ya da mekân anlamına gelen *topos* ile aşk anlamına gelen *filia*. Dolayısıyla topofilya, bir uzama ya da mekâna duyulan aşktır – bu durumda futbol stadyumu aşkı.

Yapısalcılık ve Göstergebilim

"Metodolojik yapısalcılık" metinlerin okunması ve kodaçımına yönelik bir programdır. Eco'nun *The Role of the Reader: Explorations in the Semiotics of Texts*'te (1979) ileri sürdüğü gibi yapısalcılık, o olmaksızın anlam yaratımının incelenmesine yönelik göstergebilimsel araştırmanın hedef(ler)ini başarmanın imkânsız olacağı bir dil eleştirisi sunar. Göstergebilimsel metin çözümlemesi yönteminin, bir metni oluşturan anlamlandırma yapılarıyla ilgili olarak bir okur ya da izleyicinin anlam yaratımı edimlerini *gerçek* değil *farazi* açıdan kavramlaştıran araç ve yolları (örneğin bir üstdili, bir "model"i, şekilleri ya da diğer görsel şemaları, vb.) kapsadığı kabul edilir. Okuyucu/izleyicinin gerçekleştirdiği *maksatlı* tepkiler ya da bilinçli olarak harekete geçirilmiş anlam yaratımı edimleri ile bilinçli olarak harekete geçirilmemiş *maksatsız* edimler vardır.

Yorumbilgisel (Hermeneutical)

Yorumbilgisi, nesnelerin varoluşu ve anlamına, bir öznenin onları algılayışıyla bağlantılı olarak bakan fenomenolojik (görüngübilimsel) araştırmada kökleri olan felsefi bir yorumlama okuludur. "Yorumbilgisi" yorumlama ilkelerinin bir metne ya da bağlama uygulanışı ifade etmek için kullanılır.

Yorumlayan

Yorumlayan, bir nesne ya da kavramı kendisine tanımlamak için kullanılan bir zihinsel araç ya da imgedir. Anlayışı kolaylaştırır.

POSTMODERN HESAPLAŞMALAR

EVEREST

Postmodern Hesaplaşmalar, milenyumdan psikanalize, kuantum kuramından kaçıklık kuramına kadar bir dizi temayı işleyen bir seridir. Bu kitapların her biri çağdaş düşüncenin keskin ucunda duran anahtar bir fikri ele almakta ve yirmi birinci yüzyıl düşüncesinin temellerini atmış paradigmatik düşünür ve beyinlerin yaklaşımlarını anlaşılır bir dille ortaya koymaktadır.

"Daha az siyasal tartışma ve daha çok eğlence sosyolojisiyle meşgul olmak belki de en iyisi. Bir futbol pazarında devrim yapmak mümkün mü?"

(Umberto Eco)

ISBN 975-289-137-3

9 789752 891371